

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กงหราบ้านเรา สำหรับนักเรียนโรงเรียนอิสลามศาสตร์ มูลนิธิ จังหวัดพัทลุง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 1.1 วิสัยทัศน์
 - 1.2 หลักการ
 - 1.3 จุดหมาย
 - 1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
 - 1.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.6 คุณภาพของผู้เรียน
2. การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.1 วิสัยทัศน์
 - 2.2 ความสำคัญ
 - 2.3 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 2.4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.5 กระบวนการเรียนรู้
 - 2.6 การวัดและประเมินผล
3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.3 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.4 ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.5 องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.7 กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2)
4. การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้
 - 4.1 ความหมายของหน่วยการเรียนรู้
 - 4.2 ปรัชญาการเรียนการสอนแบบหน่วย
 - 4.3 องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้
 - 4.4 ขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอองครักษ์
 - 5.1 ประวัติความเป็นมา
 - 5.2 ลักษณะภูมิประเทศ
 - 5.3 ที่ตั้งและขนาด]
 - 5.4 ลักษณะภูมิอากาศ
 - 5.5 ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 5.6 แหล่งท่องเที่ยวและการคมนาคม
 - 5.7 วัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวอำเภอองครักษ์
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.2 แนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.3 เครื่องมือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. ความพึงพอใจ
 - 7.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 7.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 7.3 การวัดความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 3 -19) ได้กล่าวถึง วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณภาพของผู้เรียน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

1.2 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่ความเป็นสากล

1.2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

1.2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

1.2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

1.2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

1.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1.3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

1.3.3 มีสุขภาพกาย และจิตที่ดี และรักการออกกำลังกาย

1.3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.4.1 ความสามารถในการสื่อสาร ผู้เรียนมีความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช่วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.4.2 ความสามารถในการคิด ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ผู้เรียนมีความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนมีความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

1.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ดังนี้

1.5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

1.5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

1.5.3 มีวินัย

1.5.4 ใฝ่เรียนรู้

1.5.5 อยู่อย่างพอเพียง

1.5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

1.5.7 รักความเป็นไทย

1.5.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาเองได้

1.6 คุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระพื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์สาขาต่าง ๆ หลายนแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ

1.6.1 ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

1.6.2 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้น ในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1) ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรม คำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2) ยึดมั่นศรัทธาและดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3) มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาภูมิปัญญาในความเป็นไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นผู้สร้าง วัฒนธรรม มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และมีจุดเน้นเมื่อ ผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้าย ดังนี้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1) ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะ ทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้น ความเป็นประเทศไทย

2) ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตน ตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

3) ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของ ท้องถิ่น จังหวัด ภาคและประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

4) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศ เพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจาก อดีตสู่ปัจจุบัน

สรุป คุณภาพของผู้เรียนหลังจากได้รู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีความสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การเรียนรู้อาสาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 114)

2.1 วิสัยทัศน์

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ในด้านการใช้ชีวิตในสังคมได้ถูกต้องเหมาะสม โดยมีรายละเอียดวิสัยทัศน์ ดังนี้

1) กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดย

1.1) นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

1.2) นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3) นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

1.4) นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

1.5) นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6) นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมและกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

2) กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติและระดับโลก เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3) ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นปัญหาพร้อมสมัย ร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4) การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูง ในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำทนาย ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียน ที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างมีความหมาย ให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกรายวิชา

5) กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเอง รับผิดชอบเอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้

สรุป ตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้ที่มีความหมาย เพื่อการตัดสินใจ การสำรวจตรวจสอบ การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำทางตนเองและผู้อื่น เชื่อมโยงความรู้ที่เรียนสู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2.2 ความสำคัญ

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียน ทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อ มีความสามารถทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

1) ด้านความรู้

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญ ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น โดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการหรือสหวิทยาการ

2) ด้านทักษะและกระบวนการ

ในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการต่าง ๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

2.1) ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์ หลักการและการนำไปใช้ ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2) ทักษะการแก้ปัญหา ตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์ กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมุติฐานและสรุปเป็นหลักการทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูด การเขียนและการนำเสนอ

ความสามารถในการตีความ การสร้างแผนภูมิ แผนที่ ตารางเวลาและการจัดบันทึก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี และสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

2.3) ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามใน การทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านเจตคติและค่านิยม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ และค่านิยม เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองของศาสนา และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) ด้านการจัดการและการปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด ทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมป้อนิสัย มาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

สรุปว่า ความสำคัญของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้ นำความรู้ทาง จริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคม ได้อย่างมีความสุข

2.3 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและ ศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและ

วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย
และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน
ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต
และการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่าง
มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ
เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของ
การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัย
ทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของ
เหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและ
สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์
ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ
ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา
วิเคราะห์ สรุปรูป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมี
ประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สิ่งที่ต้องเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ 5 สาระ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ดังนี้

1) **ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2) **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3) **เศรษฐศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4) **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5) **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<ol style="list-style-type: none"> วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็น มรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและประพฤตินตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด 	<ul style="list-style-type: none"> มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจาก พระพุทธศาสนา มรดกทางด้าน ภูมิธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรมคำสั่งสอน ความเชื่อ และคุณธรรมต่าง ๆ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาชาติไทย พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวนา 4 (กาย ศิล จิต ปัญญา) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ อริยสัจสี่ พัฒนาจิตใจ เช่น หลัก โอวาท 3 (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจ ให้บริสุทธิ์) และการบริหารจิตและ ปัญญา

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5		<ul style="list-style-type: none"> - สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) - โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุกบิลพัสดุ์) - พุทธกิจสำคัญ ได้แก่ โลกัตถจริยา ญาติตถจริยา และพุทธตถจริยา - พระโสมโกฬิวิสะ - จูฬเสฏฐิชาตก - วัณณาโรหชาตก - สมเด็จพระสังฆราช (สา) - อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ
	4. อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> - องค์ประกอบของพระไตรปิฎก - พระสุตตันตปิฎก - พระวินัยปิฎก - พระอภิธรรมปิฎก - ความสำคัญของพระไตรปิฎก
	5. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย ศรัทธา 4 พระพุทธ พุทธจริยา 3 พระธรรม อริยสัจ 4 หลักกรรม พระสงฆ์ - ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา - โอวาท 3 ไม่ทำชั่วเบญจศีล - อบายมุข 4 - ทำความดี เบญจธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 อคติ 4 อิทธิบาท 4 กตัญญูกตเวที - พุทธศาสนสุภาษิต - สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณ พระรัตนตรัยและแม่เมตตา - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น
และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>6. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p> <p>7. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบใจรับรู้ธรรมารมณ์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน - โอวาท 3 (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ 5)

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>1. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง</p> <p>2. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดพิธีกรรมที่เรียบง่าย ประหยัด มีประโยชน์ และถูกต้องตามหลักทางศาสนาที่ตนนับถือ - การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา - พิธีถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน - ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล - ประโยชน์ของ การเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษา
พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	- การกราบพระรัตนตรัย - การไหว้บิดา มารดา ครู/อาจารย์ ผู้ที่เคารพนับถือ - การกราบศพ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	1. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	- สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ - หน้าที่ของพลเมืองดี เช่น เคารพ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย - คุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความรับผิดชอบ เสียสละ
	2. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	- เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย - แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก - การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
	3. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	- วัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย - คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	- ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น - ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน - การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และจํารักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>1. อธิบายโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และ ความสำคัญของการปกครองส่วน ท้องถิ่น</p> <p>2. ระบุบทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้า ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น</p> <p>3. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<p>- โครงสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล และการปกครอง พิเศษ เช่น พัทธา กทม.</p> <p>- อำนาจหน้าที่และความสำคัญของ การปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>- บทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรง ตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายก อบต. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. ผู้ว่าราชการ กทม.</p> <p>- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการ สาธารณประโยชน์ในชุมชน</p>

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีคุณภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>1. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ</p> <p>2. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน</p> <p>3. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ - เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ - ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ - พฤติกรรมของผู้บริโภค - ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน - หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เช่น การประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อลดความสูญเสียทุกประเภท การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือโอท็อป - หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ - ประเภทของสหกรณ์โดยสังเขป - สหกรณ์ในโรงเรียน (เน้นฝึกปฏิบัติจริง) - การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	1. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร 2. จำแนกผลดีและผลเสียของการกู้ยืม	- บทบาทหน้าที่ของธนาคารโดยสังเขป - ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกู้ยืม - การฝากเงิน / การถอนเงิน - ผลดีและผลเสียของการกู้ยืมเงินทั้งนอกระบบและในระบบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การเสียดอกเบี้ย การลงทุน การซื้อของอุปโภคเพิ่มขึ้น ที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เป็นต้น

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	1. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	- วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น - หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ - การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นโดยอ้างอิงหลักฐานที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่องการเขียนอย่างง่าย ๆ การจัดนิทรรศการ

มาตรฐาน ส 4.1

เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระท้องถิ่น
ป.5	2. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด เพราะสาเหตุใดและมีผลกระทบอย่างไร - แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อตอบคำถามดังกล่าว เช่น เอกสาร เรื่องเล่า ตำนาน ท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ - การใช้ข้อมูลที่พบเพื่อตอบคำถามได้อย่างมีเหตุผล 	ประวัติความเป็นมาของตำบลต่าง ๆ ในอำเภอองครักษ์ (บอกประวัติความเป็นมาของตำบลต่าง ๆ ในอำเภอองครักษ์ สามารถวิเคราะห์เหตุผลของการตั้งชื่อตำบลต่าง ๆ ได้)
	3. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างเรื่องราวจากเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถแสดงนัยของความคิดเห็นกับข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ บทความจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น - ตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นที่แสดงความจริงกับข้อเท็จจริง - สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลในท้องถิ่น 	4. วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในอำเภอองครักษ์ (เข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บอกและอธิบายวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ๆ ได้)

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>1. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป</p> <p>2. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทย ปัจจุบันโดยสังเขป</p>	<p>- การเข้ามาของอารยธรรมอินเดียและจีนในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป</p> <p>- อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศาสนาและความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร</p> <p>- การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทย เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย ดนตรี โดยระบุลักษณะ สาเหตุและผล</p> <p>- อิทธิพลที่หลากหลายในกระแสของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทยในปัจจุบัน</p>

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
มีความรัก ความภูมิใจและอ้างความเป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	<p>1. อธิบายพัฒนาการขออาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป</p> <p>2. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา</p> <p>3. บอกประวัติและประวัติของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ</p> <p>4. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้</p>	<p>- การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา โดยสังเขป</p> <p>- ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา</p> <p>- พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา ด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจโดยสังเขป</p> <p>- ผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยา เช่น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น</p> <p>- ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยาโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม</p> <p>- การกอบกู้เอกราชและการสถาปนาอาณาจักรธนบุรีโดยสังเขป</p> <p>- พระราชประวัติ และผลงานของพระเจ้าตากสินมหาราชโดยสังเขป</p> <p>- ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรีโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม</p>

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระท้องถิ่น
ป.5	1. รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง 2. ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองในแผนที่ 3. อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ กับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	- ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ละติจูด ลองจิจูด ระยะ ทิศทางของ ภูมิภาคของตนเอง - ภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเอง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ - ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะและ ภูมิอากาศ) และลักษณะทางสังคม (ภูมิสังคม) ในภูมิภาคของตนเอง	2. สภาพโดยทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของอำเภอองครักษ์ (บอกลักษณะทางภูมิศาสตร์โดยทั่วไปที่สามารถบอกลักษณะทางภูมิประเทศของอำเภอองครักษ์ได้ อธิบายลักษณะทางภูมิอากาศได้) 3. สถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญในอำเภอองครักษ์ (สามารถรณรงค์อนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้ บอกที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญได้)

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระท้องถิ่น
ป.5	1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค	- สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค	5. ภาษาถิ่นและทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น (เข้าใจความหมายของสำนวน คำเปรียบเทียบในท้องถิ่นรู้จักและสามารถนำพืชสมุนไพรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้)

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	3. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม และเสนอแนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	- ผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม - แนวทางการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค

สรุป การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตรแกนกลาง เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพสำหรับผู้เรียนทุกคน สถานศึกษาจึงต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ทั้งหมดเป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กงหราบ้านเรา และมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.5 กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียน

เรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย โดยมีหลักการดังนี้

หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

ปัจจัยสำคัญในสภาพการเรียนรู้

ในสภาพการเรียนรู้ต่าง ๆ ย่อมประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ด้วยกันคือ

1. ตัวผู้เรียน (Learner)
2. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นตัวเร้า (Stimulus Situation)
3. การกระทำหรือการตอบสนอง (Action หรือ Response)

วิธีการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture)

การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture Method) เป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ คือ ครูเป็นผู้จัดและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ เช่น เป็นผู้วางแผน ดำเนินการและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และมุ่งให้ผู้เรียนจำนวนมากได้เรียนรู้เนื้อหาสาระหรือข้อความจำนวนมากพร้อม ๆ กัน ได้ในเวลาจำกัด ผู้เรียนได้รับความรู้หรือมโนคติเบื้องต้นก่อน เช่น ความรู้เกี่ยวกับ กฎ ทฤษฎี หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก่อนที่จะนำไปเชื่อมโยงกับเนื้อหาในระดับสูงต่อไป

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture)

ทิสนา แชมมณี (2545: 13) กล่าวว่า การบรรยาย คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการพูด บอก เล่า อธิบาย สิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนซักถาม แล้วประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545: 17) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายเป็นกระบวนการที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยการพูดบอกเล่า อธิบายเนื้อหาเรื่องราวที่ผู้สอนได้เตรียมการศึกษาค้นคว้ามาเป็นอย่างดี ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับฟัง อาจจะมีการจดบันทึกสาระสำคัญในขณะที่ฟังบรรยายหรืออาจมีโอกาสดซักถามแสดงความคิดเห็นได้บ้างถ้าผู้สอนเปิดโอกาสวิธีนี้เหมาะสำหรับผู้ฟังจำนวนมาก และผู้บรรยายซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องนั้น ๆ ต้องการนำเสนอเนื้อหาสาระจำนวนมาก ในลักษณะคม ชัด ลึก โดยใช้เวลาไม่มากนักจึงเป็นการเรียนรู้ที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้ พูด บอก เล่า อธิบาย ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนโดยผู้เรียนเป็นผู้รับฟัง จัดบันทึก มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายและซักถามในขณะที่บรรยายและหลังการบรรยายเสร็จสิ้น มีการวัดและประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการบรรยาย

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture)

ทศนา เขมมณี (2545: 13) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ผู้สอนเตรียมเนื้อหาสาระที่จะบรรยาย
- 2) ผู้สอนบรรยาย (พูด บอก เล่า อธิบาย) เนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
- 3) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายมี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขั้นนำ เป็นขั้นที่ผู้สอนซักถามพูดคุยกับผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มเรียน ทบทวนการบรรยายในครั้งก่อนเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องใหม่

2) ขั้นบรรยายอธิบาย เป็นขั้นที่ผู้สอนบอกหัวข้อหรือปัญหาและวัตถุประสงค์ เงื่อนไข และหลักเกณฑ์ และดำเนินการบรรยายความรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนผู้สอน อาจมีการนำกลวิธีแบบอื่นเข้ามาประกอบ เพื่อเพิ่มระดับความสนใจของผู้เรียน เช่น การถามคำถาม การใช้สื่อ การยกตัวอย่างประกอบ การทดสอบความเข้าใจ การซักถามประกอบการบรรยาย การยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย

3) ขั้นอภิปรายกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามและดำเนินการอภิปราย มีการบอกเงื่อนไขหลักเกณฑ์การอภิปราย เช่น รูปแบบวิธีการอภิปราย ระยะเวลาที่ใช้ บทบาทหน้าที่ของผู้อภิปราย ผู้ดำเนินการอภิปราย การรับฟังผู้อื่นและเคารพมติส่วนรวม เป็นต้น

4) ขั้นสรุปผล เป็นขั้นที่ปิดท้ายชั่วโมงการบรรยาย ผู้สอนอาจใช้วิธีการสรุปเชื่อมโยง เนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งปัญหาให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์วิจารณ์ ฝากปัญหาให้ผู้เรียนไปคิดต่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามปัญหา มอบหมายงานให้ผู้เรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติม ควรได้บอกล่วงหน้าถึงเนื้อหาที่จะเรียนในครั้งต่อไป

5) ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ผู้สอนตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาใหม่ อย่างไรบ้าง บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยอาจใช้วิธี ตรวจสอบสมุดบันทึกที่ผู้เรียนจดคำบรรยาย ถามคำถามในเนื้อหาที่บรรยาย ให้ทำข้อทดสอบ หรือแบบฝึกหัดเพิ่มเติม ถ้าพบว่ามึนนักเรียนบางส่วน ยังไม่เข้าใจเนื้อหาใหม่นั้น ๆ ครูทำการสอนซ่อมเสริมก่อนที่จะเรียนเนื้อหาต่อไปโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมความสนใจ ความตั้งใจ การตอบคำถามการทำแบบฝึกหัด

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยการบรรยายในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ขั้นบรรยาย (ขั้นนำ ขั้นอภิปราย ขั้นสรุป) และขั้นประเมินผลการเรียนรู้

การสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

ความหมายของการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบอภิปรายไว้หลายแนวทางดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 105-108) กล่าวว่า วิธีสอนแบบอภิปรายหมายถึง วิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบแนวทาง หรือเพื่อแก้ปัญหาหนึ่งร่วมกัน วิธีสอนแบบอภิปรายจึงเป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนคือได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหาและได้ฝึกการร่วมกันทำงานแบบประชาธิปไตยกับกลุ่ม

กิตติ พชรวิชัย (2540: 68) กล่าวว่า การอภิปรายเป็นกิจกรรมกลุ่มการอภิปราย ที่เปิดโอกาสให้ใช้กระบวนการพูด ซึ่งแจ้งเหตุผลแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ข้อระหว่างสมาชิกเพื่อหาแนวคิดร่วมที่เป็นข้อสรุปตามมติของกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป กิจกรรมนี้กำหนดจำนวนผู้เรียนไม่ให้มากนัก เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นทั่วกัน

สรุปความหมายของการอภิปรายกลุ่ม คือ การจัดกิจกรรมการสอนที่เปิดโอกาสให้เพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มได้ใช้กระบวนการคิด การพูดและการพูดคุยนานนั้นดำเนินไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งแจ้งเหตุผล แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ประสบการณ์ความคิดเห็น ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในกลุ่มหรือประเด็นที่ต้องศึกษา และสรุปผลการอภิปรายออกมาเป็นข้อสรุปของกลุ่มและการอภิปรายกลุ่มนี้ยังเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง พัฒนาความคิด ความรู้ความสามารถที่นักศึกษาแต่ละคนมีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์

รูปแบบของการอภิปราย

กาญจนา เกียรติประวัติ (2523: 120) กล่าวว่า การอภิปรายในชั้นเรียนแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การอภิปรายกลุ่มใหญ่ที่ผู้เรียนทั้งชั้นทำหน้าที่เป็นสมาชิกของการอภิปรายกับการอภิปรายกลุ่มย่อย คือ การจัดผู้เรียนทั้งชั้นออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 6-8 คน

นันทา ชุนภักดี (2528: 186 - 193) กล่าวว่า แบบการอภิปรายที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1) แบบกันเอง เป็นการอภิปรายแบบเดี่ยวที่ทุกคนมีโอกาสได้ร่วมทำหน้าที่ต่าง ๆ ในขณะที่มีการอภิปราย คือ เป็นทั้งผู้ดำเนินการอภิปราย ผู้อภิปรายและฟังในโอกาสเดียวกัน

2) การอภิปรายแบบวิชาการ มีผู้ร่วมอภิปราย 3-5 คน และผู้ดำเนินการอภิปราย 1 คน การอภิปรายแบบนี้เป็นการอภิปรายแบบร่วมอภิปรายของผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และแนวคิดอย่างละเอียดแก่ผู้ฟัง

3) การอภิปรายแบบบรรยาย มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ก. ผู้บรรยายเป็นผู้มีชื่อเสียงในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และเมื่อบรรยายจบแล้วจะมีผู้ร่วมอภิปรายเป็นผู้คอยซักถามปัญหา

ข. เมื่อผู้อภิปรายซักถามผู้บรรยายจบแล้ว บรรดาผู้อยู่ในที่นั้นมีสิทธิ์ซักถามได้เช่นเดียวกัน

ค. เมื่อผู้บรรยายพูดเรื่องของตนจบ ผู้ฟังซักถามได้ทันที

4) การอภิปรายแบบโต๊ะกลม หรือการอภิปรายกลุ่ม เป็นวิธีที่แพร่หลายที่สุดในชั้นเรียน ซึ่งเน้นการอภิปรายและปฏิกริยาโต้ตอบของสมาชิกทั้งกลุ่ม ลักษณะหนึ่งของการอภิปรายแบบนี้คือทุกคนเป็นผู้อภิปราย จึงไม่มีผู้ฟังเลย บรรยากาศการนั่งอภิปรายเป็นวงกลมทำให้ดูเสมอภาคเป็นกันเอง และมีความรู้สึกสนิทกันมาก ผู้ดำเนินการอภิปรายแบบโต๊ะกลมจะเป็น ผู้บอกหัวใจของเรื่อง

แล้วให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ นับเป็นการสืบสานถ่ายทอดความคิดระหว่างบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันที่สุด สำหรับการจัดที่นั่งของการอภิปรายแบบโต๊ะกลมหรือการอภิปรายกลุ่มจะจัดเป็นรูปใดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกเป็นสำคัญ แต่ที่ปฏิบัติกันอยู่จะจัดเป็นวงกลม โดยมีผู้นำกลุ่มนั่งอยู่เหมือนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ทุกคน จากรูปแบบของการอภิปรายดังกล่าวสรุปได้ว่าการอภิปรายกลุ่มในชั้นเรียน ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 6-8 คน สมาชิกจะนั่งเป็นรูปวงกลม ทำหน้าที่ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง โดยผลัดกันแสดงความคิดเห็นมีผู้ดำเนินการอภิปราย 1 คน เป็นผู้บอกถึงประเด็นสำคัญของเรื่องในการอภิปรายแบบนี้

ความมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของการสอนแบบอภิปราย

ทิตนา แชมมณี (2548: 347) ได้กล่าว ถึงวัตถุประสงค์ วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนกว้างขึ้น

จากความมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของการสอนแบบอภิปรายดังกล่าว สรุปได้ว่าการอภิปรายกลุ่มมุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น เป็นการทำงานกลุ่มร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการพูดและการคิด มุ่งเพื่อฝึกการค้นคว้าหาความรู้

ขั้นตอนการอภิปรายกลุ่ม

นักการศึกษาหลายท่าน ที่ได้กล่าวถึง ขั้นตอนวิธีการสอนแบบอภิปราย ไว้ดังนี้ กิตติ พชรวิทย์ (2540: 72) ได้เสนอแนะวิธีการดำเนิน อภิปรายกลุ่มย่อย ดังนี้

1) ประธานของที่ประชุม (อาจมีการเลือกสมาชิกในกลุ่ม) เป็นผู้นำการอภิปรายปัญหา และควบคุมประเด็นปัญหา

2) สมาชิกที่ต้องการแสดงความคิดเห็นมีระเบียบว่าต้องยกมือขออนุญาตประธานกลุ่มเสียก่อน เลขานุการกลุ่มจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่ถูกเลือกขึ้นมาหนึ่งเพื่อบันทึกข้อมูลปัญหาการอภิปรายสำหรับบทวนและรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ต่อไป

สรุปได้ว่า กิจกรรมการอภิปรายจะต้องมีขั้นตอนที่ครอบคลุม คือ 1. สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องร่วมกันตกลงเกี่ยวกับหัวข้อการอภิปราย 2. มีการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มว่าใครมีหน้าที่ทำอะไร เช่น เป็นประธาน หรือผู้นำการอภิปราย เลขานุการกลุ่ม สมาชิก 3. มีการตกลงเกี่ยวกับหัวข้อการอภิปรายย่อย และสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีการเตรียมข้อมูลที่จะนำเสนอในการอภิปรายกลุ่มไว้ล่วงหน้า 4. สมาชิกทุกคนต้องผลัดกันแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและ 5. มีการสรุปความคิด ข้อมูลจากการอภิปราย และมีการนำเสนอผลงาน

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยการอภิปรายในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้ ขั้นเตรียมการอภิปราย ขั้นดำเนินการอภิปราย (ขั้นนำ ขั้นอภิปราย ขั้นสรุป) และขั้นสรุป

การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการเรียนการสอน

ความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต สอดคล้องชีวิตทุกรูปแบบ ส่งเสริมให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้ให้คุ้มค่า เพื่อศึกษาค้นคว้าได้ในบางโอกาสและมีโอกาสใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นให้มากที่สุด

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิทยาการและประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5, 2544: 6)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีนักการศึกษาให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งความรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชนหรือแหล่งทรัพยากรในชุมชนต่างก็มีความหมายเหมือนกันเพียงแต่ใช้ชื่อเรียกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งหมายถึง บุคคล สถานที่ต่าง ๆ แหล่งวิทยาการธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสารสนเทศต่าง ๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์ทุกคนได้สัมผัส ก็คือ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ได้แก่ ธรรมชาติป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ดวงอาทิตย์ นก ฯลฯ การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยตนเองเพื่อความอยู่รอดและการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การเรียนรู้จึงช่วยพัฒนาร่างกายและจิตใจให้มีคุณภาพมากขึ้นในปัจจุบัน ด้วยความเจริญด้านเทคโนโลยี มนุษย์สร้างแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานที่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะเป็นผู้ถ่ายทอดให้ผู้เรียนมีทักษะในการพัฒนาชีวิตต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5, 2542ก: 3)

เนื่องจากแหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งความรู้ หรือแหล่งความรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชน มีความหมายกว้างขวางมาก จึงมีนักการศึกษาจำแนกประเภทไว้แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

Jarolimek (1997: 189) แยกแหล่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ประเภทที่เป็นวัสดุในการอ่าน (Reading Materials) ได้แก่ หนังสือ จุลสารวารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

2) ประเภทที่ไม่ใช่วัสดุในการอ่าน (Non – Reading Materials) ได้แก่ ภาพยนตร์ รูปภาพ फिल्मสคริป เครื่องบันทึกเสียง แผนที่ ลูกโลก และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ

Nichols (1971: 342) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ดังนี้

- 1) ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญงานพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการ พ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม ช่างนา
- 2) พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก
- 3) ตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแทนของสังคม เทศบาล ศูนย์วัฒนธรรมหรือหน่วยงานอื่น ๆ
- 4) ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลที่ทำงานด้านธุรกิจการค้า โรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทขนส่ง เหมืองแร่ บริษัทห้างร้านต่าง ๆ
- 5) ผู้แทนรัฐบาล เช่น ตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น
- 6) คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน เช่น คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน คณะที่ปรึกษาโรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น
- 7) ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบไปด้วยพืช สัตว์ป่า น้ำ ดิน แร่และวัสดุชนิดต่าง ๆ ทางธรรมชาติ
- 8) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องบิน รถไฟ พิพธภัณฑ์ ถนน ห้องสมุด ปูนียสถาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

- 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน ชุมชน นอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น บุคลากรในชุมชน กรรมการสถานศึกษา เป็นต้น
- 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิชาการ หมายถึง อาคารสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งรวมข้อมูล แหล่งความรู้ต่าง ๆ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดต่าง ๆ ห้องพิพธภัณฑ์ เทคโนโลยี สารสนเทศต่าง ๆ ศูนย์วิชาการต่าง ๆ สวนพฤกษศาสตร์ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อุทยานสวนสาธารณะ สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ
- 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำต่าง ๆ สัตว์ต่าง ๆ อุทยานแห่งชาติ ภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ ใบบไม้ เป็นต้น
- 4) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศ หมายถึง สื่อนวัตกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เกมคอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เป็นต้น

หลักการของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เฉลิม พรกระแสน (2544: 12) ได้กล่าวถึงหลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2) ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันข้อมูลต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี

3) ยึดการค้นพบตัวเอง การเรียนรู้ที่ผู้สอนพยายามจัดการสอนให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้เรียนมักจดจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน เกิดความคงทนต่อการเรียนรู้

4) เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์กระบวนการต่าง ๆ ที่ทำผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นกับประสิทธิภาพของกระบวนการ

5) เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สุวิทย์ มูลคำ และ อรรถชัย มูลคำ (2545: 108) ได้กล่าวถึง หลักการพื้นฐานของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา
2) แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

3) การเรียนรู้ที่ดี เกิดขึ้นจากการที่ทุกฝ่ายสร้างเครือข่ายของการเชื่อมโยงประสบการณ์ เกิดสังคมการเรียนรู้และสังคมคุณธรรม

4) การเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า

จะเห็นได้ว่า หลักการพื้นฐานของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น จะสอดคล้องกับแนวทางของการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542: 17) มาตรา 22 ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ ชั้นสำรวจ ชั้นเรียนรู้ (ชั้นประเมินผล ชั้นนำไปใช้ และชั้นประยุกต์ความรู้และเผยแพร่ผลงาน

สรุปความหมายของวิธีการสอนได้ว่า วิธีการสอน หมายถึง กระบวนการต่างที่ผู้สอนใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งในการในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเราสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2.6 การวัดและประเมินผล

การวัดและการประเมินผล เพื่อต้องการทราบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด โดยการวัดและการประเมินผลที่เน้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือปฏิบัติ ด้วยกระบวนการที่หลากหลาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ขึ้น ผู้สอนต้องตระหนักว่าการเรียนการสอนและการวัดและการประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องวางแผนไปพร้อม ๆ กัน แนวดำเนินการในการวัดและการประเมินผลกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ปัญญา สังขิรมย์ และคณะ, 2550: 35-37) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็มศักยภาพ

ไวส์มาร์และเจอร์ (1990: 7 อ้างถึงใน อินทิรา บุญยาท, 2542: 326) ได้ให้ความหมายของการวัดผล คือ การกำหนดตัวเลขให้กับวัตถุหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ ตัวเลขนั้นจะบอกถึงปริมาณของสิ่งของ และการประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินให้คัมค่า

สรุปความหมายของการวัดและประเมิน คือ เป็นกระบวนการที่ต้องการวัดผู้เรียนว่ามีพัฒนาการทางการเรียนรู้หรือไม่ โดยสามารถวัดเป็นตัวเลขหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนกำหนดขึ้น

วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้จะบรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอนที่วางไว้จะต้องมีวิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ดังต่อไปนี้

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะใช้เป็น ทิศทางในการจัดทำหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามมาตรฐานแล้ว ยังใช้เป็นกรอบในการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการมีความสามารถและมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระดับชั้น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับชาติ รวมทั้งรับการประเมินจากภายนอกด้วย

ในการวัดและประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

1) การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิดความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำสั้น ๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2) การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ การสังเกตนั้น ครูผู้สอนสามารถทำได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไป

ไม่เฉพาะเจาะจง โดยครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบประมาณค่า (Rating scale) เป็นต้น

3) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุย เพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำงานโครงการ/โครงงาน การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวเอง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนด้วย การสัมภาษณ์อาจทำอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวัน เวลา และเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอนและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยครูผู้สอนจะต้องขอคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

4) การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำการปฏิบัติงานเพื่อประเมินการสร้างผลงานชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถที่ผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมินโดยครูผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน และองค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น scoring rubric, rating scale และ checklist เป็นต้น

5) Scoring rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่ออธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณ หรือระดับความสามารถเพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้สนใจอื่น ๆ ได้ทราบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้คะแนนเป็นภาพรวม หรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6) การประเมินแฟ้มสะสมงาน (Portfolio assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสม ผลงานจะประเมินการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐาน แสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงความสัมฤทธิ์ผล ศักยภาพของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้

สรุป การวัดและการประเมินผลของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีรูปแบบการวัดและประเมินที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการวัดแบบทดสอบการสังเกต การสัมภาษณ์ การปฏิบัติ หรือแม้กระทั่งการลงพื้นที่เพื่อเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้สภาพจริง ๆ ที่สามารถนำความรู้มาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข

3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับทัศนะความเชื่อแนวคิด ปรัชญาและประสบการณ์ ซึ่งสามารถประมวลความหมายของหลักสูตรที่สำคัญได้ ดังนี้

Saylor, Alexander and Lewis (1981: 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

Beane & others (1986: 34 - 35) สรุปความหมายของหลักสูตรไว้โดยใช้เกณฑ์ความเป็นรูปธรรม (Concrete) ไปสู่นามธรรม (Abstract) และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School - centered) ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner - centered) โดยได้อธิบายไว้ดังนี้

- 1) หลักสูตร คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา (Curriculum as product)
- 2) หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการในการจัดการศึกษา (Curriculum as program)
- 3) หลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย (Curriculum as intended learning)

- 4) หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน (Curriculum as experience of the learner)

Oliva (1992: 8 - 9) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียนโดยแผนงานต่าง ๆ จะถูกกำหนดเป็นสายลักษณะอักษร มีขอบเขตกว้างขวาง หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือเป็นรายวิชาย่อย (Sequence of courses) ทั้งนี้ แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าว อาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียน ภายใต้การบริหารและดำเนินงานของสถานศึกษา

Sowell (1996: 5) ได้สรุปว่า หลักสูตร คือ การสอนอะไรให้กับผู้เรียน ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวาง ที่รวมทั้งข้อมูลข่าวสารทักษะ และทัศนคติ ทั้งที่ได้กำหนดไว้และไม่ได้กำหนดไว้ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา

รุจิรี ภู่อาระ (2545: 1) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนการเรียนประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา รวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลของการเรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าวพบว่า มีการให้นิยามแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เพราะแต่ละคนมีเกณฑ์ที่ใช้ในการอธิบายแตกต่างกันซึ่งสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แนวการจัดประสบการณ์ และ/หรือ เอกสาร ที่มีการจัดทำเป็นแผนการจัดสภาพการเรียนรู้หรือโครงการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้หลากหลาย ดังนี้

วิชัย ประเสริฐภูมิเวช (2542: 48) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลางมาปรับขยายหรือเพิ่ม หรือสร้างหลักสูตรใหม่

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2544: 76) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การปรับขยายหรือการสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ปัญหาและความต้องการท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนจะได้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตหรือเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

กรมวิชาการ (2545: 56) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้น ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณภาพ การดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐาน ของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของตนเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรท้องถิ่น คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระ ให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงทางสังคมวัฒนธรรมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนจนสามารถ นำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการ ดังนี้

รัตน์ บัวสนธ์ (2536: 165) กล่าวว่าไว้ว่า เนื่องจากหลักสูตรกลางได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มผู้เรียนทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการบรรลุคือ การให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะร่วมบางประการ ที่เหมือนกัน ตามในสภาพความเป็นจริงของปัจจัยพื้นฐานทางด้าน วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจใน แต่ละท้องถิ่นในประเทศไทย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้กลุ่ม ผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีปัจจัยพื้นฐาน แตกต่างกัน โดยใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียว จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมยิ่ง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึง ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 109-110) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทแล้วแต่ก็ยังคงต้องม ีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อจะให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และ ความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่ง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว ทรัพยากร ท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบท ของไทยมีอยู่มากมายและมีค่า บ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอา ทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอา ทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าด้านอาชีพ ทัศนคติ วัฒนธรรม เกษตรกรรม ดนตรีการแสดงวรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่ง มีผลทำให้ผู้เรียนได้ รู้จักท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้ ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตร ระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมท้องถิ่นของตน แทนที่จะ เรียนรู้เรื่องไกลตัวซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม รอบตัวเอง นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมี ความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2542: 124) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจากส่วนกลางที่ได้เป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง เป็นการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในลักษณะกว้างของประชาชนทั้งประเทศ สามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และ สังคมในระดับท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นจริงในแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง สามารถพัฒนาเนื้อหาวิชาได้เหมาะสมกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแกนกลาง และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้รู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น ของตนเอง มีการส่งเสริมให้ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

อุดม เขยแก้ว (2545: 7-8) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1) ตอบสนองการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนตามสภาพปัญหาที่แท้จริง

2) ตอบสนองความหลากหลายของปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับเพศวัย มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ความคิดและทักษะ เน้นกระบวนการสอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้อย่างเหมาะสม

3) ทำให้การเรียนมีความหมายต่อชีวิต และผู้เรียนสามารถประยุกต์ไปใช้ได้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริงและมุ่งการเรียนอย่างบูรณาการ ไม่แยกส่วนหรือตัดตอนเป็นท่อน ๆ ของกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมทางวิชาการ โดยผู้เรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการชี้แนะของครูผู้สอนอันจะนำไปสู่การคิดเป็น โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในสังคม ตนเอง และวิชาการอย่างเหมาะสม

4) ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้เพื่อที่จะมาใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเองในวันข้างหน้า รวมทั้งวิธีวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม (คิดเป็น) กับชีวิตของตนเอง

5) ชุมชนเป็นภูมิปัญญาเบื้องต้น และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนเอง

6) ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนกับชีวิตจริง และการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตน มีการส่งเสริมให้ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

7) ส่งเสริมความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมในด้านศีลธรรม สันติภาพ การดำรงไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย การร่วมรักษาสีงแวดล้อม ก่อให้เกิดศรัทธาเชื่อมั่น ภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชน และชาติ

8) สามารถพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา และเมื่อเรื่องนั้น ๆ ไม่เป็นที่สนใจและต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งถ้าสมัย แล้วสามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเกิดจากความหลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ทำให้หลักสูตรระดับชาติไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการนำหลักสูตรระดับชาติมาจัดทำหรือปรับให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น

3.4 ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น

চার্জ বাক্স (2531: 34) ได้แบ่งหลักสูตรท้องถิ่นสามารถออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาโดยท้องถิ่นเองทั้งหมด แต่ต้องเป็นไปตามนโยบายที่ส่วนกลางได้กำหนดไว้ แต่ต้องไม่ขัดกับนโยบายของรัฐบาลส่วนกลาง (Federal Government) ที่ได้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ

2) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทที่ส่วนกลางจัดทำ กล่าวคือ ส่วนกลางของรัฐจัดทำหลักสูตรแม่บท และเว้นที่ว่างให้ท้องถิ่นมีเสรีภาพในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น เช่น หลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในประเทศไทย เป็นต้น หลักสูตรท้องถิ่นประเภทนี้จะพัฒนาได้เป็น 2 กรณี คือ

2.1) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาโดยปรับบางส่วนของหลักสูตรแม่บท กล่าวคือ เป็นการปรับองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บท เช่น ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น

2.2) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น เป็นรายวิชาใหม่หรือการสร้างหลักสูตรย่อย เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บท โดยให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

3) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะเป็นหลักสูตรที่หน่วยงานในท้องถิ่นพัฒนาเป็นหลักสูตรเฉพาะกิจและเป็นหลักสูตรระยะสั้น ๆ เพื่อใช้กับชุมชนหรือท้องถิ่นตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งความสอดคล้องกับสภาพสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น อาชีพ หลักสูตรซ่อมมอเตอร์ไซด์ หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า ที่จัดโดยกรมศึกษานอกโรงเรียนหรือกรมอาชีวศึกษาในประเทศไทย เป็นต้น

สรุปได้ว่า ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่นสามารถจัดทำโดยสถานศึกษาต้องดูบริบทของแต่ละท้องถิ่นว่า ควรจะหลักสูตรเป็นประเภทที่พัฒนาโดยท้องถิ่นทั้งหมด หรือหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง

3.5 องค์ประกอบหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้อง และมีความสัมพันธ์กัน โดย เคอร์ (Kerr, 1976: 16- 17) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) กระบวนการเรียน และ 4) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ ทาบ่า (Taba, 1962: 10) ที่ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะสร้างขึ้นในลักษณะใด ย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) เนื้อหาสาระ 3) กิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอน และ 4) การประเมินผล

สรุปได้ว่า นักการศึกษาได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้มีความสอดคล้องกัน โดยองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมี 4 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล

3.6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตร เป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องคำนึงถึงสังคม ประชากรการศึกษาและผู้เรียน ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปจนบรรลุผลสูงสุด (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546: 156) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของสังคม และความต้องการผู้เรียน อยู่เสมอ เพื่อให้หลักสูตรที่นำมาใช้มีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

เชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส (1981 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 21-23) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก หมายถึง การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานเป็นการสำรวจความต้องการด้านการเรียนรู้ของนักเรียน ครู คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาสาระที่โรงเรียนควรจัดให้กับนักเรียน

2) การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ หมายถึง การสร้างหลักสูตรเพื่อนำมา กำหนดโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กงหราบ้านเรา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบก่อนนำไปใช้ทดลอง

3) การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กงหราบ้านเรา กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอิสลามศาสตร์ มูลนิธิ

4) การประเมินหลักสูตร หมายถึง การประเมินหลักสูตร โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมในการทำงานกลุ่มและความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กงหราบ้านเรา

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 134) กล่าวสรุปถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปว่าประกอบด้วย การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำหลักสูตร การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรม การกำหนดคาบเวลาเรียน การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร การเสนออนุมัติหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 118-120) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

- 1) การจัดตั้งคณะกรรมการมีทั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการ
- 2) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร
- 3) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้เป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มีครบทุกพิสัย
- 4) การออกแบบหลักสูตร ได้แก่ กำหนดโครงสร้าง จุดประสงค์ของกลุ่มวิชา จุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาสาระและประสบการณ์

5) การนำหลักสูตรไปใช้

6) การประเมินหลักสูตร

7) การตัดสินใจต่อหลักสูตร อาจจะใช้ต่อไปหรือปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง

บุญชม ศรีสะอาด (2546: 65-66 ; อ้างถึงใน Taba, 1962) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรทั้งหลายจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1. จุดประสงค์ 2. เนื้อหาวิชา 3. กระบวนการเรียนการสอน และ 4. การประเมินผล องค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทาบ (Taba) ได้กล่าวถึงลำดับขั้น ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพ ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทาง ในการกำหนดจุดประสงค์

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์ของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็นหลักในการพิจารณา

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยคัดเลือกมาให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมา

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นแนวทาง

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของประสบการณ์

ขั้นที่ 7 ประเมินผล เป็นขั้นตอนที่จะทำให้ทราบว่า การพัฒนาหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดยปกติจะพิจารณาจากผลของการใช้หลักสูตร นั่นคือ พิจารณาว่าผู้เรียน ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียน การสอน มีความเหมาะสมเพียงใด

ขั้นที่ 8 ตรวจสอบความคงที่และความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการ หรือขั้นตอนของการตัดสินใจ เลือกลงทางเลือก การเรียนการสอนที่เหมาะสม หรือเป็นที่รวบรวมของทางเลือกที่เหมาะสมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้และถ้าหากหลักสูตรมุ่งที่จะกำหนดสำหรับผู้เรียนหลาย กลุ่มหลายประเภทโดยใช้วิธีการต่าง ๆ และในโอกาสต่างกัน นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงภูมิหลังขององค์ประกอบของหลักสูตร อย่างละเอียดและรอบคอบก่อนตัดสินใจเลือกทาง เลือกใดทางเลือกหนึ่งและเมื่อตัดสินใจเลือกแล้ว ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อ สิ่งอื่น ๆ เป็นวัฏจักร

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการหลายท่าน ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ในครั้งนี้ ซึ่งมีขั้นตอน การดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร

3.7 กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นตัวกำหนดคุณภาพขั้นต่ำของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติ และให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในโลกปัจจุบัน

สถานศึกษา จะต้องวางแผน หรือกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์หรือมวลความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้ รวมทั้งจะต้องส่งเสริม สนับสนุนและจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองนั้น สถานศึกษา จะต้องศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่น ทั้งในด้านสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมนั้น ๆ และจะต้องศึกษามาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เพื่อจะได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้เหมาะสมกับระดับชั้น และกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างของหลักสูตรที่สถานศึกษา กำหนดด้วย

จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำคัญ ดังนี้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส.2.1 : ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส.4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และอ้างความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส.5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สถานศึกษาโดยเฉพาะ ครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นนี้จะต้องวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้ชัดเจน รวมทั้งต้องศึกษาวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่น ในด้านต่างๆ แล้วนำมาจัดทำคำอธิบายรายวิชา/หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน

บรรลุผล ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อความสะดวกและความชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับท้องถิ่นนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการกำหนด “กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น” และจัดทำรายละเอียด “สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น” ของสถานศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครู-อาจารย์สามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกอันจะทำให้ผู้เรียนเกิด สัมฤทธิผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

4. การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้

4.1 ความหมายของหน่วยการเรียนรู้

คำว่า หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งคำอื่นที่นักวิชาการใช้กัน เช่น หน่วยการเรียนการสอน หน่วยการสอน หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึง ส่วนของรายวิชาที่ถูกตัดตอนเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กันภายใต้หัวข้อหรือหลักเกณฑ์หรือคุณสมบัติคล้าย ๆ กัน ออกมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ที่สำคัญ อันจะเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม (สมนึก ธาตุทอง, 2549: 2535)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2528: 323) ได้ให้ความหมายว่า หน่วยการเรียนรู้เป็นการจัดประมวลเนื้อหาแนวคิด กิจกรรมและสื่อ ที่ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ เจตคติ และพฤติกรรมอันพึงประสงค์เน้นการแก้ปัญหาและการปรับตัวในชีวิตประจำวัน

ทิตนา เขมมณี (2536: 57) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง แผนการเรียนที่ประมวลเนื้อหา ประสบการณ์ แนวคิดวิธีการ กิจกรรมและสิ่งการเรียนเข้าไว้อย่างกลมกลืนและสัมพันธ์สอดคล้องกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว (2547: 14) กล่าวว่า หน่วยการเรียนรู้หมายถึง จำนวนเนื้อหาของบทเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนแล้วจบในตัว ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 บทเรียน และมีแบบฝึกหัดแบบบทสอบประกอบเรียน

ดวงเดือน อ่อนน่วม (2548: 29) ให้ความหมายว่า หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ที่ครบวงจรในเรื่องหนึ่ง ๆ เกิดจากการจำแนกเนื้อหาความรู้ของแต่ละสาระหรือรายวิชาออกแล้วกำหนดเป็น “เรื่อง” หรือ “หัวข้อเรื่อง”

นพเก้า ณ พัทลุง (2548: 102) ให้ความหมายว่า หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง แนวการจัดการเรียนรู้ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายโดยใช้ระยะเวลาที่ใช้สอนนาน เช่น หนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งเดือน

จากความหมายที่กล่าวมาจะพบว่า มีการเรียกหน่วยการสอนแตกต่างกัน ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้หน่วยการสอน แต่มีความหมายที่สอดคล้องกัน ในที่นี้ผู้ศึกษาจะเรียกว่า หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งพอสรุปความหมายได้ว่า หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง แผนในการจัดเรียนรู้ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย โดยใช้ระยะเวลาที่ใช้สอนนาน ซึ่งประกอบด้วย ชื่อหน่วยการเรียนรู้ แนวคิด เนื้อหากิจกรรมของผู้สอนและผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและจุดประสงค์ การประเมินผล รวมถึงทรัพยากรบุคคล สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

4.2 ปรัชญาการเรียนการสอนแบบหน่วย

ทิสนา แชมมณี (2536: 60) ได้สรุปเกี่ยวกับปรัชญา จุดเน้น วิธีการจัดกิจกรรม กระบวนการต่าง ๆ และบทบาทของครูที่เกี่ยวกับหน่วยการสอนดังนี้

1) ปรัชญาการเรียนการสอนแบบหน่วยนั้น เชื่อว่า การเรียนรู้ควรเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก สามารถสนองความต้องการที่ต่างกันของผู้เรียนได้

2) การสอนแบบหน่วยมุ่งให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ชีวิตและความรู้ ความเข้าใจ หลาย ๆ ด้าน มาช่วยในการตอบคำถาม แก้ปัญหา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติให้เป็นที่ตามวัตถุประสงค์

3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยแหล่งวิทยาการต่าง ๆ จะมีการเน้นกระบวนการต่าง ๆ เป็นสำคัญ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

4) บทบาทของครูในการเรียนการสอน ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบและวิเคราะห์ความต้องการผู้เรียน วางแผนร่วมกับผู้เรียน อำนวยความสะดวกในการเรียนให้แก่ผู้เรียน เช่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้ชี้แนะแหล่งวิทยาการและวิธีการต่าง ๆ นอกจากนั้น ครูต้องทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ทบทวนวัตถุประสงค์และปรับกิจกรรมของหน่วยไปพร้อม ๆ กัน

จากหลักการดังกล่าว การใช้หน่วยการสอนจึงเป็นการสอนที่มีวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยมีจุดเน้นให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ชีวิตและความรู้ความเข้าใจหลาย ๆ ด้าน มาช่วยค้นคว้าเพื่อตอบคำถาม แก้ปัญหา ขึ้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติตามวัตถุประสงค์

4.3 องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้

เฮ็นสัน (Henson K.T, 2001 ; อ้างอิงใน วราภรณ์ สังสง, 2550: 34) กล่าวว่า หน่วยการเรียนรู้สามารถเขียนได้หลายรูปแบบแต่ส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1) กำหนดแนวคิด แสดงถึงความเชื่อของผู้สอนที่จะสะท้อนถึงเป้าหมายของโรงเรียน ธรรมชาติของผู้เรียน วิธีการเรียนรู้และเป้าหมายของชีวิต โดยตั้งคำถามเพื่อกำหนดแนวคิดในลักษณะ “ผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหานี้เพราะอะไร”

2) เป้าหมายเป็นการกล่าวถึงความคาดหวังทั่ว ๆ ไป เช่น เป้าหมายของการเรียนเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย อาจตั้งว่า “ผู้เรียนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น” “ผู้เรียนมีความซาบซึ้งถึงความเป็นประชาธิปไตย”

3) เนื้อหาต้องมีความจำเป็นในการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ในการสอนแต่ละครั้ง เนื้อหาต้องมีความสำคัญต่อสังคม สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

4) กิจกรรมที่ดี ควรมีลักษณะเป็นกิจกรรมเดียว แต่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการพูด บุคลิกภาพและความกล้าแสดงออก

5) การประเมินต้องมีความหลากหลาย เช่น การทดสอบ การเขียน การสอบปากเปล่า การโต้เถียง การทำโครงการ การอภิปราย ฯลฯ ซึ่งเรียกว่าการประเมินผลงาน (Product Evaluation)

อีกประเภทหนึ่งคือการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการบรรยายประสิทธิภาพจากการสอนหรือหน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ ของหน่วยการเรียนการมองความสัมพันธ์ภายใน การเรียนรู้ โดยคำถามที่ใช้เพื่อการประเมิน เช่น จุดประสงค์ของหน่วยเรียนมีความสำคัญหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่ การประเมินมีความยุติธรรมสำหรับทุกคนหรือไม่

รุจิรี ภูสาระ (2545: 110) กล่าวว่า หน่วยการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ต้องมีมากกว่าหัวข้อของเนื้อหา แม้ว่าหน่วยการเรียนรู้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่เสมอ แต่หน่วยการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย

- 1) หัวเรื่อง
 - 2) ปรัชญา
 - 3) จุดหมาย (จุดหมาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์)
 - 4) เนื้อหาที่ครอบคลุม
 - 5) กิจกรรมครู และนักเรียนที่จะช่วยตอบสนองวัตถุประสงค์
 - 6) วิธีการประเมินความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นระหว่างการเรียนในหน่วยนั้น ๆ
- ไตรรงค์ เจนการ (2547: 76 –77) กล่าวถึงองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ประเด็นคำถามหรือหัวข้อเรื่องของหน่วยการเรียนรู้
- 2) มาตรฐานการเรียนรู้
- 3) หลักฐานร่องรอยผลการเรียนรู้ที่เป็นชิ้นงาน ผลงาน ภาระงาน
- 4) เกณฑ์การประเมิน
- 5) แนวการให้คะแนน
- 6) ตัวอย่างผลงาน ชิ้นงาน
- 7) กิจกรรมการเรียนการสอน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 88) ได้กำหนดองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) ชื่อหน่วยการเรียนรู้
- 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3) ช่วงชั้น/ระดับชั้น
- 4) ระยะเวลา
- 5) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
- 6) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค
- 7) สาระการเรียนรู้
- 8) กิจกรรมการเรียนรู้
- 9) สื่อ/แหล่งเรียนรู้
- 10) การวัดและการประเมินผล

นพเก้า ฦ พัทลุง (2550: 85 ; อ้างถึงใน Henson, 2001) กล่าวถึงองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1) การกำหนดแนวคิด แสดงถึงความเชื่อของผู้สอนที่จะสะท้อนถึงเป้าหมายของโรงเรียน ธรรมชาติของผู้เรียน วิธีการเรียนรู้ และเป้าหมายของชีวิต โดยตั้งคำถามเพื่อกำหนดแนวคิดในลักษณะ “ผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหานี้เพื่ออะไร”

2) เป้าหมาย เป็นการกล่าวถึงความคาดหวังทั่ว ๆ ไป เช่น เป้าหมายของการเรียนเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตย อาจตั้งว่า “ผู้เรียนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น” “ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในระบอบประชาธิปไตย”

3) เนื้อหาต้องมีความจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ในการสอนแต่ละครั้ง เนื้อหาต้องมีความสำคัญสังคม สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

4) กิจกรรมที่ดีควรมีลักษณะกิจกรรมเดียวแต่สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอนแต่ละครั้งหลายข้อ เช่น กิจกรรมการนำเสนอหน้าชั้นเรียน สอดคล้องตามจุดประสงค์ของการพูด บุคลิกภาพ และความกล้าแสดงออก

5) การประเมินต้องมีความหลากหลาย เช่น การทดสอบ การเขียน การสอบปากเปล่า การโต้วาที การทำโครงการ การอภิปราย ฯลฯ ซึ่งเรียกว่าการประเมินผลงาน อีกประเภทหนึ่ง คือ การประเมินโครงการ เป็นการบรรยายประสิทธิภาพจากการสอนหรือหน่วยการเรียนรู้วิเคราะห์ ส่วนต่าง ๆ ของหน่วยการเรียนรู้ การมองความสัมพันธ์ภายในหน่วยการเรียนรู้โดยคำถามที่ใช้เพื่อการประเมิน เช่น จุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้มีความสำคัญหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้บรรลุ จุดประสงค์หรือไม่ การประเมินมีความยุติธรรมสำหรับทุกคนหรือไม่ ฯลฯ

จากการประมวลแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ชื่อสาระ ระดับชั้น หลักการ จุดหมายของหน่วยการเรียนรู้ โครงสร้าง/เนื้อ/เวลา มาตรฐานการเรียนรู้/สาระการเรียนรู้ ผังความคิดประจำหน่วย แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

4.4 ขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

ถวัล มาศจรส (2545: 152) นำเสนอขั้นตอนการสร้างหน่วยการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

- 1) กำหนดรูปแบบของหน่วย
- 2) กำหนดความคิดรวบยอด
- 3) ตรวจสอบแนวคิดกับคู่มือเอกสารหลักสูตร
- 4) สร้างให้เห็นเป็นภาพโดยรวมทั้งความคิดรวบยอด สื่อ กิจกรรม สร้างหรือกำหนดจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้

5) สร้างกิจกรรม โดยมีกิจกรรมนำสู่หน่วย กิจกรรมพัฒนา และกิจกรรมสรุป

กรมวิชาการ (2546: 10-13) กำหนดขั้นตอนการจัดหน่วยการเรียนรู้ดังนี้

- 1) กำหนดหน่วยการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาเป็นเรื่องย่อย ๆ
- 2) กำหนดลำดับหน่วยการเรียนรู้ เป็นการจัดลำดับก่อนหลังของหน่วยการเรียนรู้
- 3) กำหนดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ มี 3 แบบคือ

3.1) การออกแบบเนื้อหาสาระเน้นเฉพาะวิชา เน้นที่การแยกย่อยเนื้อหาออกเป็นวิชาต่าง ๆ

3.2) การออกแบบเนื้อหาสาระแบบสาระวิชาคู่ขนาน เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้ในวิชาหนึ่งไปสู่วิชาหนึ่ง

3.3) การจัดเนื้อหาสาระวิชาแบบสหวิทยากร เป็นการจัดเนื้อหาในหลาย ๆ สาระมารวมเป็นหน่วยการเรียนรู้

4) กำหนดผลการเรียนรู้ประจำหน่วยการเรียนรู้

5) กำหนดสาระประจำหน่วยการเรียนรู้

6) กำหนดชั่วโมงเรียนแต่ละหน่วยการเรียนรู้

นพเก้า ณ พัทลุง (2551: 55-56) กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1) กำหนดสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้และสามารถทำได้เมื่อจบบทเรียน

2) กำหนดหลักฐานเพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียน

3) กำหนดชิ้นงานสำหรับการเรียนการสอน

4) ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้

5) เขียนแนะนำหน่วยการเรียนรู้ที่ตั้งขึ้น

6) กำหนดเวลาและสถานที่ปฏิบัติกิจกรรม

7) กำหนดวิธีที่ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติกิจกรรม

8) กำหนดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่ต้องการใช้ในหน่วยการเรียนรู้

9) สรุปย่อรายละเอียดต่าง ๆ ในหน่วยการเรียนรู้

10) ทดลองใช้และปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 1 ถึง 3 เป็นขั้นตอนหลักสำคัญ ขั้นตอนที่ 4 ถึง 9 เป็นการกำหนดรายละเอียด และขั้นตอนที่ 10 เป็นการประเมินผล

จากที่กล่าวมาพอสรุปขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ดังนี้ คือ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น กำหนดสาระการเรียนรู้ กำหนดเวลาเรียน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดการประเมินผล การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอองครักษ์

5.1 ประวัติความเป็นมา

คำว่า “องครักษ์” ภาษาถิ่นใต้หมายถึง ที่ราบลุ่มมีเขาหรือเนินล้อมรอบหรือที่น้ำล้อมรอบ ตรงกับคำเกาะกรงและกรุง

คำว่า “องครักษ์” มีประวัติความเป็นมาในเชิงนิทานปรัมปราว่า ในสมัยก่อนบริเวณอำเภอองครักษ์ เป็นทะเลกว้างใหญ่มียาเขตติดต่อไปถึงประเทศจีน สมัยนั้นมีครอบครัวหนึ่งบิดาชื่อ พญาไธสง มีบุตร 3 คน คนโตเป็นชาย อยู่มาวันหนึ่งบุตรชายคนโตได้ขออนุญาตบิดาไปทำงาน ที่เมืองจีนจนเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้ากรุงจีน จึงได้ชวนบุตรชายพญาไธสงเข้าไปทำงานในราชวัง ต่อมาพระเจ้ากรุงจีนทรงเห็นว่าบุตรชายของพญาไธสง ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จึงยกพระราชธิดาให้

อภิเชกกันแล้วยกเมืองให้ปกครองแทนตน คนทั่วไปเรียกว่า “พระเจ้ากรุงจีน” ต่อมาพระเจ้ากรุงจีนทรงคิดถึงบ้านเกิดจึงได้ชวนภรรยาเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้าน ฝ่ายพญาไธสงทราบข่าวบุตรจะมาเยี่ยมก็ไปรอรับที่ท่าหน้า ครั้นบุตรชายเดินทางมาถึงเห็นสภาพบิดามารดาอยู่ในฐานะยากจน เกิดความละอาย ภรรยาจึงไม่ยอมรับว่าเป็นบิดามารดาของตนเอง ฝ่ายพญาไธสงเห็นบุตรแสดงอาการรังเกียจ เกิดความน้อยใจ จึงกลั่นใจตายกลายเป็นหิน ชาวบ้านเรียกว่า “เขาพญาไธสง” ตั้งอยู่บ้านพญาไธสง หมู่ที่ 6 ตำบลชะรัด อำเภอกงหรา ก่อนตายพญาไธสงได้สาปแช่งบุตรชายไว้ว่า หากเดินทางกลับขอให้เรือถูกพายุจมกลางทะเล ซึ่งปรากฏว่าเมื่อบุตรชายพญาไธสงเดินทางกลับก็ได้ถูกพายุพัดเรือล่มลงกลางทะเล ทุกคนตายหมด กลายเป็นหินเรียกว่า “เขาพญาจีน” ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4,8,9 ตำบลกงหรา ส่วนเรือสำเภาพายุพัดจมทะเลเห็นแต่กงเรือ ลอยโผล่ให้เห็นเหนือพื้นน้ำ ชาวบ้านเรียกว่า “กงลอยร่า” ซึ่งหมายถึง กงเรือลอยโผล่ให้เห็นเหนือพื้นน้ำ แต่ชาวปักษ์ใต้นิยมเรียกสั้น ๆ จากคำว่า “กงลอยร่า” เป็น “กงร่า” นาน ๆ เข้ากลายเป็น “กงหรา”

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กงหรมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของเมืองชะรัด ซึ่งเป็นเมืองขึ้นเมืองพัทลุงใน พ.ศ. 2382 เมื่อทางฝ่ายไทยสามารถปราบกบฏ เมืองไทรบุรีได้ ได้ส่งแขกชาวไทรบุรีบางส่วนมาไว้ที่ตำบลชะรัด อยู่ในอำเภอกงหราในปัจจุบันนี้ และเมื่อสมัยเมืองพัทลุงย้ายจากตำบลลำปำ ไปตั้งที่ตำบลคูหาสวรรค์ พ.ศ. 2466 กงหราค็เป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองพัทลุง แต่เนื่องจากว่า ต่อมาบริเวณตำบลกงหรมีประชากรเพิ่มมากขึ้นทุกปี และระยะทางอยู่ห่างจากอำเภอเมืองพัทลุงมากการไปมาติดต่อราชการไม่สะดวกกระทรวงมหาดไทยเล็งเห็นความจำเป็นที่จะตั้งกิ่งอำเภอขึ้น จึงได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอ ขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2518 ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นอำเภอกงหราโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ฉบับพิเศษ ตอนที่ 15 หน้า 7 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 9-10)

5.2 ลักษณะภูมิประเทศ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองพัทลุง
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองและอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับเทือกเขาบรรทัดหรือเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเทือกเขา ที่แบ่งเขตระหว่างจังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง

อำเภอกงหราแบ่งการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 45 หมู่บ้าน มีตำบลต่าง ๆ ดังนี้ ตำบลกงหรา ตำบลสมหวัง ตำบลชะรัด ตำบลคลองทรายขาว และตำบลคลองเฉลิม

5.3 ที่ตั้งและขนาด

กงหรา เป็นอำเภอที่ขึ้นกับจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองพัทลุง ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านคลองหะหลัง หมู่ที่ 8 ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา ห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 40 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 840 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 159,930 ไร่ หรือประมาณ 255,856 ตารางกิโลเมตร (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 10)

สภาพภูมิประเทศทั่วไป ทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูงมีภูเขาสลับซับซ้อน เช่น เขาพญากรุงจีน เขาพญาโอง์ เขาชะรัด เขาโนวัง บนภูเขามีสป้าไม้และสัตว์ป่ามาก บริเวณเชิงเขามีสป้าอยู่บ้าง เป็นที่ทำไร่ ทำนาของประชากร และเป็นแหล่งเกิดของต้นน้ำลำคลองหลายสาย เช่น คลองชะรัด คลองบ้านพูด คลองหานโพธิ์ เป็นต้น พื้นที่จะค่อย ๆ ลาดต่ำไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นเขตที่มีที่ราบสลับภูเขาหรือควนเตี้ย ๆ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของอำเภอนี้ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา ทุเรียน ลางสาด สะตอ ก้อยและมะพร้าว

5.4 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอำเภอกงหรามี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม ลักษณะอากาศร้อนจัดในเวลากลางวัน หนาวจัดในเวลากลางคืน และ ฤดูฝน ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์ ลักษณะอากาศอบอุ่นทั้งกลางวันและกลางคืน ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้นมีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 6,160 ลบ.ม./ปี นับเป็นอำเภอที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดของจังหวัดพัทลุง อุณหภูมิระหว่าง 20-30 องศาเซลเซียส

5.5 ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้ พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นจะติดอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า และป่าสงวนแห่งชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 95,562 ไร่ บนภูเขามีสป้าไม้เนื้อแข็งและเนื้ออ่อนที่สำคัญหลายชนิด เช่น ไม้ตะเคียน ไม้หลุมพอง ไม้บากบุกหรือนากบุก (ต้น บุนนาค)

แร่ธาตุในอำเภอกงหรามีแร่ตะกั่ว ซึ่งมีการทำเหมืองในท้องที่หมู่ที่ 4 ตำบลคลองเฉลิม แหล่งน้ำ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีคลองไหลผ่าน 6 สาย คือ คลองหะหลัง คลองหัวหรั่ง คลองทรายขาว คลองบ้านพูด คลองหลักสาม คลองชะรัด

บ่อน้ำตื้น จำนวน 2,762 แห่ง บ่อน้ำบาดาล จำนวน 79 แห่ง ฝาย จำนวน 54 แห่ง
สระน้ำ จำนวน 13 แห่ง ลำคลอง จำนวน 8 สาย

ภูเขา มีเทือกเขาที่สำคัญ ทางทิศตะวันตก คือเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและแนวทางภูเขาพญาโอง์ ซึ่งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขาปู่-เขาย่า (อำเภอกงหรา, 2547: 8)

5.6 แหล่งท่องเที่ยวและการคมนาคม

มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ น้ำตกไพรวัลย์ น้ำตกบ้านไร่เหนือ น้ำตกนกกร้า น้ำตกมโนราห์ น้ำตกน้ำน้อย น้ำตกวังตอ น้ำตกหนานสูง พรุนาแต่ พรุโต๊ะเตี้ย ถ้ำ เช่น ถ้ำต้นไผ่เตี้ย ถ้ำอัญมณี จุดชมวิว (กงหราอีลไซด์)

การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัดโดยใช้รถยนต์ เป็นถนนลาดยางระยะทาง 40 กิโลเมตร การคมนาคมระหว่างตำบล หมู่บ้านและอำเภอใกล้เคียงใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นถนนลาดยาง และถนนลูกรัง ดังนี้

- 1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 412/02 โห๊ะจังกระ-บ้านนา ระยะทาง 23 กิโลเมตร
- 2) ทางหลวงชนบท ระหว่างหัวถนนท่านช่วย-ทุ่งนาซี ระยะทาง 19 กิโลเมตร
- 3) ทางหลวงชนบท ระหว่างบ้านปลวกอ่อน-บ้านสมหวัง ระยะทาง 6 กิโลเมตร
- 4) ทางหลวงชนบทระหว่างบ้านทุ่งเลียบ-บ้านสมหวัง ระยะทาง 5 กิโลเมตรสำหรับ

เส้นทางเชื่อมระหว่างตำบลหมู่บ้าน เป็นสภาพถนนลูกรัง จำนวน 42 สาย

5.7 วัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวอำเภอองครักษ์

ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวอำเภอองครักษ์ มีทั้งประเพณีของชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธผสมผสานกันแม้จะต่างศาสนากันแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบ

ประเพณีของชาวไทยมุสลิมในอำเภอองครักษ์ ได้แก่

1) **ประเพณีการเกิด** หลังจากชาวไทยมุสลิมในอำเภอองครักษ์ ได้ทำการสมรสและอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา จนกระทั่งภรรยาเริ่มตั้งครรภ์ ผู้หญิงชาวไทยมุสลิมแต่ดั้งเดิมนั้นจะฝากท้องกับหมอต้าแยที่เรียกว่า “โต๊ะบิลัน” และนิยมคลอดที่บ้านตนเอง แต่ในปัจจุบันนิยมไปฝากท้องที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัยใกล้บ้านและมักไปคลอดที่โรงพยาบาล เมื่อคลอดเสร็จก็จะมิพีธี โขนผมไฟ ตั้งชื่อและทำอาากีซะฮ์ ประเพณีนี้ให้คุณค่าทางด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เครือญาติและเพื่อนบ้าน

2) **ประเพณีการเข้าสู่หนัด** เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวไทยมุสลิมในอำเภอองครักษ์ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เรียกประเพณีนี้ว่า “มาโซะยารี” ซึ่งเป็นภาษามาลายูถิ่น การเข้าสู่หนัดเป็นการตัดหนัองวัยวะเพศชาย อันเป็นการปฏิบัติตนให้หมดจดสะอาดเพื่อความเป็นอิสลามมิกชนที่สมบูรณ์ ประเพณีนี้ให้คุณค่าทางด้านการรักษาความสะอาดวัยวะเพศได้ง่าย แก้ปัญหาเด็กผู้ชายที่มีปลายวัยวะเพศโตเกินไปแล้วปัสสาวะไม่ออก

3) **ประเพณีตัมมัด-กูรอาน** ชาวไทยมุสลิมในอำเภอองครักษ์ ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษานของเยาวชนเป็นอย่างมากโดยเฉพาะการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและแนวปฏิบัติตามหลักของศาสนาอิสลามผู้ปกครองทุกคนมีความประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้บุตรหลานเรียนภาษาอาหรับเพื่อที่จะอ่านคัมภีร์อัล-กูรอานได้เมื่อลูกหลานสามารถอ่านได้จึงจัดให้มีประเพณีตัมมัดอัล-กูรอานขึ้น เป็นการแสดงความยินดีกับบุตรหลานของตน ขอขอบคุณครู-อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนและขอบคุณ องค์อัลลอฮ์ ที่ทรงมีพระเมตตา ประเพณีนี้ให้คุณค่าทางด้านการศึกษาของบุตรหลานทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จ

4) **ประเพณีแต่งงาน** ชาวไทยมุสลิมในอำเภอองครักษ์เรียกประเพณีนี้ว่า “การนิกะฮ์” ซึ่งมีความหมายว่า ชายและหญิงมาอยู่ร่วมกันในฐานะ สามี-ภรรยา เป็นการสร้างครอบครัวใหม่ที่ถูกต้องตามระเบียบและข้อบังคับของศาสนาอิสลาม ประเพณีนี้ได้ให้คุณค่าทางสังคมสัมพันธ์ และคุณค่าทางด้านการศึกษาให้ความเคารพต่อบิดามารดาหรือผู้อาวุโสในครอบครัว เพื่อที่เขาทั้งสองจะได้ใช้ชีวิตการครองเรือนด้วยความรอบคอบและระมัดระวังทำให้เกิดครอบครัวที่มั่นคงและเป็นปึกแผ่น

5) **ประเพณีการหย่าร้าง** มีประเพณีระเบียบแบบแผนของประเพณีการหย่าร้างสืบทอดกันมา เพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้ผู้หย่าร้างอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ประเพณีนี้ให้คุณค่าทางด้านการศึกษาปกรองสิทธิส่วนบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย เมื่อมีการหย่าร้างกันถูกต้องตามศาสนบัญญัติ ทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นอิสระจะกระทำกิจการใดก็สะดวกต่างฝ่ายต่างไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ระดับการหย่าร้างมีถึง 3 ตอลีก เพื่อให้ทั้งสองได้มีโอกาสประนีประนอมและอาจจะคืนดีกันได้

6) ประเพณีการไปประกอบพิธีฮัจญ์ พิธีฮัจญ์เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม (รูกนอิสลาม) ข้อที่ 5 ที่กำหนดให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติด้วยการเดินทางไปบ้ำาเพื่อพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย 1 ครั้ง ขณะที่มีชีวิตอยู่ ในเดือนซุลฮิจญะฮ์ (เดือนที่ 12 ของปฏิทินอิสลาม) หรือการเดินทางก่อนหน้านั้นเล็กน้อยและจะมีการประกอบพิธีฮัจญ์ ในวันที่ 9 – 13 เดือนซุลฮิจญะฮ์ ของทุกปี คำว่าฮัจญ์ นั้นแปลว่า การไปสู่หรือการไปเยือน การประกอบพิธีฮัจญ์ จะต้องประกอบพิธีกรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ การเอีเยะฮ์ราม (การเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดขาวล้วน) ประกอบด้วยผ้า 2 ชั้น (ห่อขึ้นหนึ่งและนุ่งขึ้นหนึ่ง) พร้อมเนี้ยต วุกุฟ (พักสงบ) ที่ทุ่งอารอฟะฮ์ ต้อวอฟ (เดินเวียน) บัยตุลเลาะห์ 7 รอบ ซะแอ (เดิน) ระหว่างเนินเขาซอฟากับมัรวะฮ์ 7 เที้ยว โคนผมหรือขลิบผมไม่น้อยกว่า 3 เส้น และจะต้องทำตามลำดับ ประเพณีนี้ได้ให้คุณค่าทางด้านการเสียสละและคุณค่าทางด้านความอดทน

7) ประเพณีงานศพ เมื่อมีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้านหรือชุมชนมุสลิม ทุกคนต้องรีบเร่งจัดการเก็บศพ (มัยยิต) ของผู้ตายอย่างรวดเร็ว ด้วยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แล้วนำไปฝังที่กุโบร์โดยเร็วที่สุด ประเพณีได้ให้คุณค่าทางด้านศาสนาและคุณค่าทางด้านสังคมสัมพันธ์

8) ประเพณีวันเมาลิต ชาวไทยมุสลิมในอำเภอสงขลาจะจัดงานวันเมาลิตในเดือนเราะบือลเอาวัล (เป็นเดือนที่ 3 ตามปฏิทินของอิสลาม) ของทุกปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ 12 เป็นต้นไป วันเมาลิตเป็นวันคล้ายวันเกิด วันที่อพยพออกจากนครเมกกะสู่เมืองเมดินา และคล้ายวันถึงแก่กรรมของท่านนบีมะหะหมัด เมื่อถึงวันนี้ชาวไทยมุสลิมในอำเภอสงขลาจะร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสยิด ประเพณีนี้ได้ให้คุณค่าทางการเสริมสร้างความสามัคคีที่ตีทางสังคมระหว่างชาวไทยมุสลิมด้วยกัน

9) ประเพณีซียาเราะห์กุโบร์ สามารถกำหนดวันเวลาในการจัดได้ตลอดเดือน ซะฮอบาน (เดือนที่ 8 ตามปฏิทินอิสลาม) เป็นการเยี่ยมสุสานอันเป็นที่ฝังศพของมุสลิม โดยมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลและขออูอาให้แก่บรรพบุรุษ และผู้ที่มีพระคุณที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีนี้ได้ให้คุณค่าทางด้านความกตัญญูและคุณค่าทางด้านความสามัคคี

10) ประเพณีการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เป็น 1 ใน 5 ประการ (รูกนอิสลาม) ที่กำหนดให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ แสดงถึงการนอบน้อมและจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ อีกทั้งเป็นการฝึกความอดทนในขั้นสูงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

11) ประเพณีวันตรุษอีดิลฟิฏริ เป็นเทศกาลของการเข้าสู่สภาพเดิมหลังจากที่ถือศีลอดมาแล้วเป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งจะตรงกับวันที่ 1 ของเดือนเซาวาล (เดือนที่ 10 ของปฏิทินอิสลาม) และชาวไทยมุสลิมในอำเภอสงขลาจะเรียกประเพณีนี้ว่า “ประเพณีฮารีรายอปอซอ” หรือ “ประเพณีออกบวช” ในวันนี้จะมีการจัดงานรื่นเริง ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดของการถือบวชนั่นเอง

12) ประเพณีวันตรุษอีดิลอัฎฮา ถือกันว่าเป็นวันที่เวียนมาสู่การเสียสละเป็นช่วงเวลาที่ชาวมุสลิมทั่วโลกไปประกอบพิธีฮัจญ์ ที่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จะตรงกับวันที่ 10 ของเดือนซุลฮิจญะฮ์ (เดือนที่ 10 ตามปฏิทินอิสลาม) เนื่องจากวันนี้เป็นวันที่เกี่ยวข้องกับพิธีฮัจญ์ ชาวไทยมุสลิมในอำเภอสงขลา จึงนิยมเรียกวันนี้กันว่า “ฮารีรายอฮัจยี” หรือ “ดูญบะฮ์” การประกอบพิธีกรรม การพบปะญาติมิตรและการจัดกิจกรรมรื่นเริงต่าง ๆ ประเพณีนี้ได้ให้คุณค่าทางด้านการศึกษาจิตใจมนุษย์ให้มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คุณค่าทางด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างญาติมิตรและผู้ที่เป็นมุสลิมด้วยกันและคุณค่าทางด้านการยกระดับจิตใจของมุสลิมให้สูงขึ้น(คานวนวอลสนอง. 2541: 86-90)

ประเพณีของชาวไทยพุทธในอำเภอสงขลา ได้แก่

1) ประเพณีการเกิด ชาวทมิฬมีความเชื่อว่า การเกิดเป็นการปฏิสนธิของชีวิตใหม่ ซึ่งมารดาจะตั้งครรภ์ได้ต้องมีการจู่ของวิญญาณ ซึ่งจะบอกเหตุให้รู้ด้วยปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น “ผีพุ่งไต้” (ดาวตก) นิมิตฝัน เป็นต้น มารดาต้องดูแลรักษาครรภ์อย่างทะนุถนอม นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติอีกหลายอย่าง เช่น งดกินอาหารที่มีรสจัด ไม่เผาศพเพราะเชื่อว่าจะถูกวิญญาณรังควาน เป็นต้น

การฝากครรภ์ เมื่อหญิงมีครรภ์ครบ 7 เดือน จะต้องไปฝากครรภ์กับหมอต้าแย การฝากครรภ์จะต้องเตรียมข้าวเหนียว 1 ชัน หมาก 3 ผล พลู 1 คำ เทียน 1 เล่ม และมะพร้าวห้าว 1 ผล เพื่อนำไปบูชาครุหมอของหมอต้าแย หมอต้าแยจะตรวจครรภ์ เพื่อดูสุขภาพของแม่และเด็ก เรียกว่า “คัดท้อง” การทำคลอดและการอยู่ไฟ เมื่อกำหนดคลอด สามีจะต้องจัดหาไม้พิน ก้อนเส้า และทำกิ่งไม้ที่มีหนาม หรือหนามไม้ไผ่มาสูมไว้ที่ใต้ถุนบ้านตรงจุดที่ภรรยาคลอด เพื่อป้องกันผีกระสือตามความเชื่อของชาวบ้าน ส่วนหมอต้าแยจะ “ตั้งราด” (ตั้งเครื่องบูชา) เพื่อเชิญครุหมอตายายให้มาช่วยเหลือ การคลอดให้เป็นไปด้วยความปลอดภัย ในการตั้งราดจะใช้กระสอบเล็ก ๆ จำนวน 3 ใบ (สานด้วยใบลานหรือกระจูด) เรียกว่า “สอบราด” แต่ละใบใส่เครื่องบูชา ได้แก่ ข้าวสาร 1 กำมือ ด้ายขาว 3 ริว หมากพลู 1 คำ เงินเหรียญ เทียน 1 เล่ม วางเหนือศีรษะของหญิงที่คลอดแล้ว หมอต้าแยจะ “กาศตายาย” หรือเชิญตายายให้คอยช่วยเหลือในการคลอด เมื่อเด็กคลอดออกมา หมอต้าแยจะใช้ผ้าอ้อมควักเสมหะ และน้ำต่างๆ ที่มีอยู่ในปากเด็กเพื่อให้หายใจสะดวกจากนั้น จึงผูกสายสะดือ 2 ครั้ง ในตำแหน่งที่ใกล้กับท้องเด็กแล้วใช้ไม้ไผ่บาง ๆ ตัดสายสะดือ เชื่อว่าจะป้องกันบาดทะยักและวิญญาณร้าย ใช้ขมิ้นทาที่สะดือ ปาก ท้อง มือ และเท้า เชื่อว่าจะทำให้เด็กเป็นคนดี แล้วจึงเอาหัวโพลและมหาหิงค์ผูกข้อมือเด็กเพื่อป้องกันไข้หวัด ถัดจากนั้นใช้น้ำอุ่นอาบให้เด็ก แล้วจึงเอาเด็กนอนในกระดังหรือเจ็ย เชื่อว่าจะป้องกันผีต่าง ๆ ได้ รกที่ออกมาพร้อมกับเด็กจะนำไปฝังในที่สุ หรือใต้ต้นไม้ใหญ่ เชื่อว่าเด็กโตขึ้นจะเจริญก้าวหน้าและมีอายุยืน สำหรับแม่ จะต้องอยู่ไฟ 7 วัน โดยใช้ก้อนเส้าเผาไฟราดน้ำหาผ้ามาห่อก้อนเส้าให้อุ่น ๆ ประคบท้องเพื่อให้อมดลูกแห้งและเข้าอู่ อาหารสำหรับผู้คลอดใหม่จะเป็นอาหารแห้ง และมีพริกไทยปนผสมเชื่อว่าเลือดลมจะเดินได้สะดวกและห้ามกินอาหารบางอย่าง ที่เชื่อว่าเป็นของแสลง เช่น ปลากระเบน ปลาไม่มีเกล็ด ผักบุง ฟักทอง ฟักเขียว ขนุน เป็นต้น เมื่ออยู่ไฟครบ 7 วัน จะเลิกอยู่ไฟเรียกว่า “ออกไฟ” หรือ “ผลักก้อนเส้า” หมอต้าแยจะทำพิธี “บักราด” คือการนำเครื่องบูชาออกไปด้วยการบอกกล่าว ให้ครุหมอตายายของหมอและครุหมอของพ่อแม่ของเด็กรับรู้ เครื่องบูชาบักราด ได้แก่ หมาก 3 คำ เทียน 3 เล่ม เงินบูชาครุตามกำหนด ข้าวเหนียวกะทิ ปลาต้มส้ม แล้วจุดธูปเทียน ที่ตั้งราดทั้งสาม เชิญครุหมอตายายของหมอและพ่อแม่ของเด็กมารับเครื่องบูชา เพื่อช่วยดูปกครองรักษาแม่ให้เป็นปกติ หมอต้าแยจะนำราดของหมอส่วนหนึ่งกลับบ้านไปบูชาครุหมอตายายที่บ้านของตน พ่อแม่เด็กจะจัดหาไก่เป็น ๆ 1 ตัว มะพร้าว 1 ผล และข้าวสารเหนียว 1 ชัน ให้แก่หมอต้าแย ส่วนข้าวสารที่ตั้งราดทั้งหมอต้าแยและพ่อแม่เด็ก จะนำไปถวายพระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ครุหมอตายาย

การเบิกปากเด็กและการขึ้นเปล เมื่อเด็กอายุได้ 3 วัน จะนำออกจากกระดังหรือเจ็ยไปขึ้นเปลจะมีพิธีเบิกปากเด็กด้วยการใช้น้ำหามหรือขมิ้น 3 เล่ม ไปจิ้มที่น้ำตาลแว่นหรือขนมหวานแล้วนำไปแหงที่ปากเด็กเพื่อให้เด็กดูดพร้อมด้วยว่าคาถากำกับ การเบิกปากเชื่อว่าจะทำให้เด็กพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เสร็จพิธีเบิกปากก็จะทำพิธีขึ้นเปล โดยจัดเครื่องบูชาที่เรียกว่า “ที่ลีสอง” หรือ “เครื่อง

สิบสอง” ประกอบด้วยอาหารคาวหวาน 12 อย่าง ขนมขาว ขนมแดง ขนมปากหม้อต่าง ๆ ปลาต้ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหมากพลู มีดโกน หินลับมีด รวงข้าว ตูกตา และรูปพระ เป็นต้น หมอจะทำพิธีด้วยการอุ้มเด็กลงบันไดบ้านเพื่อเอาเด็กไปฝากแม่ธรณี แล้วอุ้มเด็กขึ้นทางบันไดเดิม ให้เด็กเหยียบสิ่งต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ เช่น เงินทองที่กองไว้ เชื่อว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะมีฐานะร่ำรวย เป็นต้น ต่อจากนั้น หมอจะวางเด็กลงในเปลวาคาธา “อ ออ ออ แอ” 3 จบ แล้วร้องเพลงกล่อมเด็กเพราะเชื่อว่าเด็กจะอยู่ในความคุ้มครองของแม่ชื่อทั้งสี่ ท้าวจตุโลกบาล ผู้รักษาทิศทั้งสี่จึงต้องมีการทำแม่ชื่อ และทำขวัญเด็ก

การทำแม่ชื่อและทำขวัญเด็ก วันที่จะทำต้องทำตรงกับวันเกิดของเด็ก และทำได้ตั้งแต่ลงเปลได้ 4 วัน จนเด็กอายุได้ 15 ปี

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวภราดรกล่าวได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันประเพณีนี้หมดความนิยม เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่หันไปอาศัยแพทย์แผนปัจจุบัน จะมีอยู่บ้างก็เฉพาะในชนบทที่ห่างไกล

2) ประเพณีแต่งงาน เดิมชาวภราดรเรียกว่า “ไหว้เมีย” หรือ “กินเหนียว” เมื่อหนุ่มสาวชอบพอกันหรือผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบว่าชายและหญิงคู่นั้นมีความเหมาะสมและคู่ควรกันก็จะจัดให้มีพิธีแต่งงาน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

การแยบ เมื่อบิดามารดาฝ่ายชายเห็นสมควรจะขอบุตรสาวผู้ใดทำการมงคลกับบุตรชายของตนแล้ว เมื่อได้ฤกษ์บิดามารดาฝ่ายชายจะแต่งเถ้าแก่ไปแยบถามบิดามารดาฝ่ายหญิงว่าคนนั้น ๆ จะมาขอลูกสาวแต่งงานกับบุตรชายคนนั้นจะได้หรือไม่ ถ้าบิดามารดาฝ่ายหญิงไม่ให้ก็อาจกล่าวคำกับผู้เป็นเถ้าแก่ว่า บุตรสาวยังเด็กอยู่ยังไม่รู้จักการเห่อากรเรือนอย่าเพิ่งมาขอเลย ถ้าจะให้ก็ทำให้แต่งขันหมากมาตามประเพณีเถิด ส่วนจะแต่งงานได้หรือไม่นั้นก็สุดแล้วแต่ดวงชะตาทั้งสองฝ่ายว่าต้องกันหรือไม่ ซึ่งเรียกว่า “บุรณ์” หรือ “นาคสมพงษ์” เถ้าแก่ที่มาแยบก็กลับมาบอกกับบิดามารดาฝ่ายชายตามคำบิดามารดาฝ่ายหญิงที่กล่าวนั้น

การฝากหมอรหรือฝากบ่าเรือ การฝากหมอรนี้ คือการที่ฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงช่วยทำงานทำการต่าง ๆ หรืออาจจะสร้างเรือนหอหรือเพื่อดูแลอุปนิสัยใจคอซึ่งกันและกัน (สมัยก่อนผู้ชายกับผู้หญิงอาจจะไม่เคยรู้จักกันมาเลย) ฝ่ายหญิงก็ต้องเอาใจใส่ปรนนิบัติฝ่ายชาย เช่น ทำอาหารจัดทำกับข้าว เป็นต้น

การแต่งงาน เมื่อใกล้ถึงกำหนดวันแต่งงาน ฝ่ายผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะนำหมากพลูแจกญาติ พี่น้อง เพื่อบอกงานแต่งงานว่าจะจัดขึ้นในวันใด เมื่อถึงวันงานฝ่ายชายจะจัดขันหมาก 5,15,21 เงินหรือทองเรียกว่า ขันหมากหัว ขันหมากคอ ขันหมากคาง ส่วนขันหมากอื่น ๆ เรียกว่าขันหมากราย เครื่องขันหมากมีเทียนแพ (เทียนขวัญบ้านเรือน) ผ้าขาว 1 พับ เรียกว่าผ้าไหว้และเงินตั้งแต่ 11 -101 บาท ขันหมากรายมีส้มโอ กล้วย อ้อย มะพร้าวอ่อน ฯลฯ สิ่งที่จะต้องมียกอย่างหนึ่งคือ “ไก่อักด้าม” หรือ “ไก่อักด้า” คำว่า “ัก” หมายถึงเช่น คำว่า “ด้าม” หรือ “ด้า” หมายถึงผีเรือน ไก่อักด้าเป็นการเช่นไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย หรือไหว้ผีเรือนนั่นเอง การทำไก่อักด้า เขาจะฆ่าไก่ โดยไม่ให้เลือดออกเลย เอาหัวไก่อัดไว้ใต้ปีกนำไปต้มให้สุกที่ไก่อักด้าจะมีแหวนสวมปากไก่อักเรียกว่า “ไก่อักทอง” นอกจากไก่อักแล้วอาจจะมีเหล้าและของอื่น ๆ ด้วย เมื่อเช่นไหว้ตายายแล้ว เขาจะผ่าไก่ให้คนถือซีกหนึ่ง ฝ่ายเจ้าสาวเอาไว้ซีกหนึ่ง

ขบวนขันหมากจะไปถึงบ้านเจ้าสาวก่อนเจ้าบ่าว ฝ่ายเจ้าสาวจะมีคนมาคอยประพรมน้ำพระพุทธมนตร์ตามประเพณี เมื่อเจ้าบ่าวมาถึงอาจจะมีคนมาคอยกั้นเอาไว้ (หลักเจ้าบ่าว) เพื่อขอเงินทองหรือเหล้า ก่อนที่เจ้าบ่าวจะขึ้นบ้าน เด็กจะคอยล้างเท้าให้เจ้าบ่าวก็จะให้รางวัลตามสมควรในบางท้องที่จะมีการเสี่ยงทาย โดยการจัดสิ่งของไว้ในถาด เช่น รวงข้าว มีดโกน หินลับมีด เงินทอง ให้เจ้าบ่าวเหยียบ เช่น เหยียบเงินทองจะมั่งมีศรีสุข เหยียบรวงข้าวจะทำมาหากินได้ดี เหยียบหินแสดงถึงความหนักแน่น เหยียบมีดเป็นคนฉลาดแหลมคม จากนั้นผู้สูงอายุ (ผู้หญิง) ฝ่ายเจ้าสาวมาจูมมือเจ้าบ่าวขึ้นเรือน กราบพระพุทธรูปและหมอน 3 ครั้ง บนหมอนมีหมาก 3 คำ กราบครั้งแรกเอามือขวาปิดหมากคำข้างซ้าย กราบครั้งที่ 2 เอามือซ้ายปิดหมากคำข้างขวา กราบครั้งที่ 3 จับหมากคำที่เหลือเหยียดไปข้างหลัง และมีเงินเหรียญตั้งอยู่บนหมอนด้วย 1 เหรียญเงินเหรียญนี้เป็นส่วนของเจ้าบ่าวที่ต้องเก็บรักษาไว้เป็นเงินกันถุงต่อจากนั้นก็จะนำเจ้าสาวออกมาพบญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวเพื่อให้เจ้าสาวไหว้ แล้วเจ้าบ่าวก็ไหว้ญาติฝ่ายเจ้าสาว เมื่อเสร็จการไหว้ญาติผู้ใหญ่แล้วฝ่ายเจ้าสาวก็จะยกอาหารมาให้เจ้าบ่าวรับประทาน อนึ่งในการที่เจ้าบ่าวหยิบกับข้าว ครั้งแรกจากสำรับที่เจ้าสาวยกมาให้ นั้นสำคัญมากถ้าหยิบถูกที่ไม่ตรงตามความหมายอาจจะหมายถึงการอยู่ร่วมกันไม่เป็นสุข เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว เจ้าบ่าวต้องให้ของตอบแทนแก่เจ้าสาวอาจเป็นสร้อยหรือแหวนก็ได้ แล้วทั้งสองฝ่ายก็นำอาหารมาเลี้ยงแขกที่ไปในพิธี เมื่อแขกหรือญาติพี่น้องมารับประทานอาหารเสร็จแล้วจะมีของหวาน คือข้าวเหนียวมีหัวกะทิกับน้ำตาลแจกให้กับแขกที่มาร่วมงาน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า “กินเหนียว” ต่อจากนั้น เจ้าบ่าวก็นำเจ้าสาวไปบ้านของตนเพื่อกราบไหว้ผู้ใหญ่ ไหว้เจ้าบ้านผีบ้านผีเรือนเป็นทำนองฝากตัว ในวันต่อไปเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็เตรียมขบวนมณเฑียรไปไหว้ญาติผู้ใหญ่เพื่อขอพรทั้งสองฝ่าย

การเรียงสาดเรียงหมอน (ปูที่นอน) เป็นพิธีกรรมที่ทำมาตั้งแต่โบราณซึ่งจะต้องหาฤกษ์ที่ตรงกับวันดี บางคู่แต่งงานแล้วแต่ยังหาฤกษ์ส่งตัวไม่ได้ ต้องรอไปอีกหลายวันก็มี การทำพิธีอาจทำที่บ้านเจ้าสาวหรือที่เรือนหอ โดยจัดห้องนอนไว้ให้คู่บ่าวสาวแต่ต้องให้ผู้ใหญ่ที่แต่งงานอยู่กินกันมาด้วยความสุข เป็นตัวอย่างในการครองเรือน เป็นผู้ที่ปูที่นอนให้และจะเป็นผู้ขึ้นนอนเอาฤกษ์ แล้วให้คู่บ่าวสาวขึ้นนอนในการนี้ผู้ใหญ่ที่มาทำพิธีให้อาจจะอบรมสั่งสอนชี้แนะวิธีการครองเรือนและอวยพรให้ ตอนนี้จะมีการถือขันน้ำมาวางไว้ระหว่างคู่บ่าวสาว 1 ขัน และห้ามมิให้ยกหรือ ถือกขันน้ำจนกว่าจะครบ 3 ขัน (ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำแล้ว)

ประเพณีแต่งงานหรือการไหว้เมียในปัจจุบันการปฏิบัติตามประเพณีแบบดั้งเดิมจะพบเห็นน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนวิธีการของประเพณีให้สอดคล้องเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันมาก ยิ่งขึ้น

3. ประเพณีงานศพ มีความเชื่อว่าการตายเป็นเรื่องของวิญญาณที่ละทิ้งร่างกายเดิมเพื่อจุติในภพใหม่หากผู้ตายทำกรรมดีก็จะไปสู่ภพที่ดี หากทำกรรมชั่ววิญญาณก็จะวนเวียนไม่สามารถไปภพใดได้

การจำเริญอายุหรือบังสุกุล เมื่อคนในบ้านป่วยหนักใกล้จะตายญาติจะนิมนต์พระสงฆ์ 5 รูป หรือ 7 รูป มาเจริญพระพุทธมนตร์ เรียกว่า “การบังสุกุลเป็น” เป็นการทำบุญให้ผู้ป่วยเห็นก่อนสิ้นใจ ผู้ป่วยบางรายเมื่อทำพิธีบังสุกุลเป็นแล้วฟื้นไข้หายป่วยเป็นปกติถือว่าเป็น “การต่ออายุ” หรือ “การจำเริญอายุ” (เฉลียว เรียงเดช, 2536: 47 ; อ้างถึงใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542: 249)

การบอกทาง ก่อนผู้ป่วยจะสิ้นใจ ญาติจะจัดดอกไม้ธูปเทียนบรรจุในกรวยใบตองให้ผู้ป่วยถือพนมมือหรืออาจนิมนต์พระสงฆ์มารูปหนึ่งและตั้งพระพุทธรูปไว้ใกล้ ๆ แล้ว คอยเตือนให้ผู้ป่วยระลึก

ถึงพระพุทธรูปด้วยการกล่าวคำว่า “อรหัง” หรือ “พุทโธ” เพื่อจะได้ภาวนาและยึดถือเป็นพุทธานุสสติ เมื่อสิ้นลมหายใจแล้วจะได้ไปสู่สุคติ การให้ผู้ป่วยถือดอกไม้ก่อนสิ้นใจ เชื่อว่าจะนำไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (คณฺย ไชโยธา, 2538: 235 ; อ้างถึงใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542: 249)

การอาบน้ำศพ เมื่อญาติพี่น้องมาพร้อมกันจึงทำพิธีอาบน้ำศพ โดยเอาขมิ้นกับดินเหนียวตำเคล้าให้เข้ากัน แล้วเอาน้ำร้อน น้ำเย็น น้ำมะพร้าวมาผสมเพื่ออาบชำระศพให้สะอาด การอาบน้ำศพจะทำการเฉพาะลูกหลานเป็นการภายในเท่านั้น บางท้องถิ่นจะเอาใบมะกรูด ใบมะนาว และรากสะบ้ามาตำกับขมิ้นทาศพเป็นการดับกลิ่น และฆ่าเชื้อโรค การเอาขมิ้นมาผสมกับดินเหนียว น้ำร้อน น้ำเย็น และน้ำมะพร้าว นั้น เพื่อแทนธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนการใช้รากสะบ้า ใบมะกรูด ใบมะนาวมาตำกับขมิ้นทาศพ ถือเป็นปริศนาธรรม

การแต่งศพ เมื่ออาบน้ำศพเสร็จแล้วจะยกศพให้นั่งเงยหน้าขึ้น ใช้ยอดกล้วยทำเป็นกรวยกรอกน้ำผึ้งรวงหรือน้ำตาลเหลวผสมการบูรลงไปในท้องมาก ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ศพเน่าเร็วแล้วจึงแต่งศพด้วยการหิวผมให้ปรกลงมาทางด้านหน้า หวีที่ใช้แล้วหักทิ้งลงในโลงศพ จากนั้นจึงนุ่งห่มให้ศพด้วยชุดที่ผู้ตายชอบใช้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ หรือให้นุ่งผ้าขาวทำพอกให้ข้างหลังทางกระเบนอยู่ข้างหน้าหรือไม่นุ่งโจงกระเบนก็ได้ ถ้าใช้กางเกงให้สวมกลับหน้าเป็นหลัง การสวมเสื้อและกลัดกระดุมก็ต้องกลับมายู่ข้างหลังแทนข้างหน้าเช่นกัน

การผูกศพและตราสัง หลังจากแต่งศพเรียบร้อยแล้วก็เอาด้ายขาวผูกคล้องมือคล้องเท้า แล้วโยงไปผูกไว้ที่คอ ซึ่งมีความหมายว่าคนมีบ่วง 3 บ่วง คือ บุตร (คอ) ภรรยา (มือ) และทรัพย์สิน (เท้า) บ่วงทั้ง 3 นี้จะมีสิ่งผูกมัดคนเมื่อมีชีวิตอยู่ แล้วเอาดอกไม้ ธูปเทียน หมากพลูใส่ในมือผู้ตายซึ่งจัดให้ประสานกันประหนึ่งประนมมืออันแสดงถึงความเป็นพุทธศาสนิกชนและมักจะเอาเหรียญบาทหรือเงินทองใส่ปากผู้ตายด้วยเพราะเชื่อว่าจะได้นำไปใช้ในโลงหน้า แล้วใช้ใบพลูปิดหน้าศพ จากนั้นจึงเอาผ้าขาวห่อศพให้มีมิติหลากหลาย ๆ ชั้น ใช้ด้ายขาวมัดตราสังเป็นเปลาะ ๆ ให้แน่นตั้งแต่หัวจรดเท้าแล้วนำไปใส่ในโลงให้นอนหงาย

การทำโลง โลงทำด้วยไม้ลักษณะปากผายกว้างกว่ากัน แนวต่อของไม้ที่กันโลงศพจะต้องใช้ดินเหนียวตำผสมกับใบบอนหรือใบฝรั่งยาตลอดเพื่อไม่ให้น้ำเน่าน้ำหนองไหลซึมออกมาข้างนอก แล้วเอาปูนขาวผสมด้วยสิ่งที่ดูดีชิมง่าย เช่น ชี้อ้อยโรยไว้บน จากนั้นจึงเอาไม้รอดตั้งขวางโลงไว้ 4 อัน เรียกว่า “ไม้ก้านตอง” หรือ “ไม้ข้ามเล” (ทะเล) ใช้ไม้ฟาก 7 ซี่ วางบนไม้รอดฟาก 7 ซี่ นั้นต้องถักเชือก 3 แห่ง ให้ไปทางเดียวกันไม่กลับไปกลับมาซึ่งหมายถึงการข้ามพ้นแล้วจะไม่กลับไปอีก ครั้นเอาศพลงโลงเรียบร้อยแล้วก็นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระอภิธรรม 1 เติง เรียกว่า “การสวดหน้าศพ” หรือ “สวดหน้าไม้”

การตั้งศพ การตั้งศพจะสร้างเป็นโรงยกพื้น ที่ตั้งศพมีฐานรองรับ 2-3 ชั้น และนิยมจัดให้ศพหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก จัดโต๊ะหมู่บูชา ที่พระสงฆ์นั่งสวดพระอภิธรรม และที่แสดง พระธรรมเทศนาอยู่ในที่อันสมควร การตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านอาจเป็น 3 วัน หรือ 7 วัน ขึ้นอยู่กับลูกหลานมากน้อย ถ้ามากอาจรอเวลาถึง 7 วัน หรืออาจขึ้นอยู่กับกำหนดวันเผาด้วยในบางท้องถิ่นหลังจากพระสวดแล้วอาจมีฆราวาสสวดคฤหัสถ์ซึ่งเรียกว่า “สวดมาลัย” ในช่วงดึก ๆ ซึ่งปัจจุบันหาได้ยากแล้ว นอกจากนี้ในสมัยก่อนนิยมใช้ขี้ “กาหลอ” บรรจุในงานศพ แต่ปัจจุบันนิยมใช้พินพาท์หรือเครื่องศรียางค์แทนและอาจจัดให้มีหนังตะลุงหรือโนราห์มาแสดงด้วย ส่วนกาหลอยังมีบ้างในชนบทเท่านั้น

ตลอดเวลาที่ตั้งบำเพ็ญกุศล จะมีการตั้งอาหาร ข้าว น้ำ เช่น ศพวันละ 2 เวลา บางรายมีการเคาะโลงศพบอกให้กินด้วย

การค้ำศพ สมัยก่อนถ้ามีได้เผาศพภายใน 3 วัน 7 วัน จะนำศพมาค้ำไว้โดยการสร้างปากไม้ไผ่ให้กว้างเท่ากับรอบตัวศพ แล้วมัดม้วนหุ้มศพนำไปค้ำไว้บนต้นไม้ ปล่อยให้เฝ้าจนเหลือแต่กระดูกจึงนำไปเผา หรือไม่ก็ทิ้งไว้จนไม้ไผ่ผุ โครงกระดูกตกลงมากองกับพื้น อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า “ค้ำเทิน” คือ ค้ำโดยใส่โลงฝังดินไว้ครึ่งหนึ่ง ปิดฝาทั้งด้านบนและด้านล่างป้องกันสัตว์จะมากัดศพ หลังจากนั้นจึงนำไปเผาหรือทิ้งไว้จนเน่าเปื่อยเหลือแต่กระดูก

การเผาศพ การเลือกวันเผาศพจะถือเอาวันขึ้นแรมเป็นสำคัญคือข้างขึ้นห้ามเผาวันเลขคู่ ข้างแรมห้ามเผาวันเลขคู่ เช่นวันขึ้น 1 ค่ำ 3 ค่ำ หรือ แรม 2 ค่ำ 4 ค่ำ 6 ค่ำ เหล่านี้จะเผาศพ ไม่ได้เชื่อว่าเป็น “วันผีหามคน” แต่ถ้าเป็นวันขึ้น 2 ค่ำ 4 ค่ำ 10 ค่ำ หรือวันแรม 1 ค่ำ 3 ค่ำ 5 ค่ำ เหล่านี้เผาได้เชื่อว่าเป็น “วันคนหามผี” แม้จะตรงกับวันพระ วันอาทิตย์ วันศุกร์ หรือวันใด ๆ ก็ไม่ห้ามในการนำศพออกจากบ้านต้องทำ “ประตูปราง” คือ เอาไม้ 4 อันทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผืนผ้าทาบไว้ที่ประตูข้างนอกที่จะเอาศพออกไปประตูปรางนี้เมื่อนำศพออกไปแล้วให้เอาออกทิ้งเสีย ศพที่นำออกไปนี้ต้องให้เท้าออกก่อนและต้องลบรอยเท้าของคนหามเพราะเชื่อว่าผีจะกลับบ้านถูก แล้วจัดกระบวนแห่ศพมีพระภิกษุนำหน้า เรียกว่า “พระเบิกทาง” มีการโปรยข้าวตอกไปตลอดทาง เครื่องไทยทานสำหรับถวายพระเบิกทางมี เสื่อ หมอน มุ้ง ตะเกียง ถ้วยชาม และผ้าไตร นอกจากนี้เตรียมของถวายพระนิกเทศน์ พระสวดบังสุกุล ประกอบด้วย พระบังสุกุล ดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องขอขมาศพ หมากพลู บุหรี่ เครื่องดื่มของต้อนรับแขกต้องเตรียมไปให้พร้อมด้วย เมื่อนำศพไปถึงป่าช้า ก่อนเผาต้องหามศพเวียนที่เผาไปทางซ้ายมือ 3 รอบ แล้ววางโลงให้ศพหันศรีษะไปทางทิศตะวันตก ลูกหลานต้องนำ “ข้าวบอก” ซึ่งประกอบด้วย ข้าวปากหม้อ ปลาหมี่หุ้มหาง เงินใส่ถ้วยไปสังเวยเจ้าเปรว (เจ้าป่าช้า) ที่ชื่อว่า ยายกาลิ ตากาลา แต่ชาวบ้านเรียกกลับกันเป็น ยายกาหลา ตากาหลิ เพื่อบอกกล่าวฝากฝังวิญญาณผู้ตาย สมัยก่อนที่เผาศพมักทำเป็นการชั่วคราว ใช้เสาปักไว้ 4 ต้น มีเพดานเรียกว่า “สามส้าง” ปัจจุบันที่เผาศพเป็นเชิงตะกอนหรือเมรุอย่างถาวร

การดับธาตุ หลังจากเผาศพแล้วในวันรุ่งขึ้นประมาณ 6 โมงเช้าจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเพื่อดับธาตุโดยลูกหลานจะเก็บอัฐิรวบรวมกับกระดูก ถ้าถ่านทำเป็นรูปคนนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกรดด้วยน้ำอบไทย แล้วเอาผ้าขาวคลุมไว้ นิมนต์พระสงฆ์ชกผ้าบังสุกุล หลังจากนั้นแปรเถ่าถ่านให้หันหัวไปทางทิศตะวันออก เก็บกระดูกใส่ผ้าขาวนำไปเก็บไว้ในบัวหรือสตูบ ส่วนเถ่าถ่านที่เหลือจะนำไปฝังหรือลอยกลางแม่น้ำหรือทะเลต่อจากนั้นจึงมีการทำบุญตักบาตรเมื่อครบ 7 วัน 30 วัน และ 100 วัน

4) ประเพณีวันว่างหรือวันสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ชาวกรุงเทพฯถือปฏิบัติกันในเดือน 5 ทางสุริยคติ ตรงกับวันที่ 13 - 14 - 15 เมษายน ของทุกปี และถือกันว่าในวันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์เชื่อกันว่าวันนี้เป็นวันที่เทวดาประจำปีจะเดินทางออกจากเมือง วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา ถือกันว่าเป็นวันว่างเทวดา เพราะเทวดาได้ออกจากเมืองไปแล้ว และเทวดาองค์ใหม่ยังมาไม่ถึง วันที่ 15 เมษายน เป็นวันเถลิงศกขึ้นปีใหม่ ถือกันว่าเป็นวันที่เทวดาองค์ใหม่ได้เดินทางมาถึงเพื่อรักษาบ้านเมืองต่อไป โดยเฉพาะวันเนา ซึ่งถือกันว่าเป็นวันไม่มีเทวดารักษาบ้านเมือง จึงเรียกกันว่า “วันว่าง” (หมายถึงว่างเทวดา) ทุกคนจะไปร่วมชุมนุมกันที่วัด คนเฒ่าคนแก่จะไปทำบุญบังสุกุล พ่อแม่ ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว เด็ก ๆ และคนหนุ่มสาวจะนุ่งผ้าใหม่สวยงาม เทียวสนุกสนานมีการรดน้ำซึ่งกันและกันมีการอาบน้ำคนเฒ่าคนแก่หรือการทำพิธีรดน้ำดำหัวหรือพิธีขึ้นเบญจมา บางครั้งมีการเล่น

พั่นกันมากในวันนี้ นอกจากนี้ในวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันเถลิงศกใหม่ เป็นการรับ เทวดาองค์ใหม่ ตามหมู่บ้านต่าง ๆ จะมีการทำพิธีรับเทวดา ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “รับเทียมตา” หรือ “รับเทวดา” โดยมีการจัดทำศาลเพียงตาแบ่งเป็นชั้น ๆ สำหรับให้ ชาวบ้านนำอาหาร มีข้าวสุก ปลา มีหัวมีหาง น้ำ และธูปสามเหลี่ยมนำไปวางไว้บนศาลเพียงตา เสร็จแล้วพอดตกค่ำชาวบ้านจะ รวมตัวกันแห่ศาลเพียงตาไปถึงจุดที่กำหนดตามความเหมาะสม แล้วจึงทำพิธีสวดมนต์และสวดโองการ ชุมนุมเทวดาเรียกว่า “บทสั๊กเค” เสร็จแล้วผู้ทำพิธีจะนำน้ำมันตรามาประพรม หลังจากนั้นชาวบ้านจะ นำธงของตนแยกย้ายกันกลับบ้าน โดยนำธงไปปักไว้ บนหลังคาบ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลคุ้มครอง บ้านเรือนและผู้อยู่อาศัยนอกจากนี้เวลากลางคืนชาวบ้านรวมกลุ่มกันเล่นเพลงบอกหรือว่าเพลงบอก ซึ่งเป็นการ ขับเพลงเกี่ยวกับสงคราม

ประเพณีสงกรานต์หรือประเพณีวันว่าง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ความ กตัญญู และความสนุกสนานรื่นเริงตามประเพณีนิยม ซึ่งควรจะมีการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพ สังคมปัจจุบัน

5) ประเพณีทำบุญเดือน 10 ชาวอำเภอองครักษ์และชาวภาคใต้ทั่วไปเรียกว่า “วันชิงเปรต” หรือ “ประเพณีชิงเปรต” แต่ทางภาคกลางเรียกว่า “วันสารท” หรือ “ประเพณีวันสารทไทย” เป็น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตชนหรือบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ที่ล่วงลับไปแล้วตามคติความเชื่อ ของชาวบ้านทั่วไป โดยการทำบุญบริจาคทานถวายพระภิกษุสงฆ์เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย

ประเพณีนี้จะเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากคติทางศาสนาพราหมณ์ ที่เรียกว่า “พิธีศราทธะ” หรือ “เปตพลี” จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย เป็นพิธีเช่นให้เปรตชนได้กินได้ใช้ คือ นำข้าวปลาอาหารมาเช่นให้ผู้ตายได้กิน ประเพณีนี้เกิดมาก่อนพุทธกาลครั้งถึงสมัยพุทธกาลพระพุท ธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าประเพณีดังกล่าวมีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ จึงทรงอนุญาตให้อุบาสก อุบาสิกาถือปฏิบัติต่อไป กำหนดเวลาทำบุญเดือน 10ไว้ 2 ครั้ง คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และวัน แรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าวันแรม 1 ค่ำ เป็นวันที่ยมบาลปล่อยให้ เปรตชน ขึ้นมาเยี่ยมลูกหลานในเมืองมนุษย์ บุตรหลานจะเป็นผู้ทำบุญเลี้ยงต้อนรับครั้งหนึ่งเรียกว่า “ทำบุญ เดือน 10 แรก” เมื่อถึงวันแรม 15 ค่ำ เป็นวันที่เปรตชนจะต้องกลับยมโลก บุตรหลานจะทำบุญ เลี้ยงส่งอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับส่งสิ่งของให้นำติดตัวกลับไปด้วย เช่น ขนมที่เก็บกินได้นาน ๆ หอม กระเทียม เป็นต้น

การเตรียมสิ่งของทำบุญ ก่อนถึงวันทำบุญเดือน 10 ประมาณ 2-3 วัน จะเตรียมทำขนม ที่จะนำไปวัดและแจกจ่ายแก่คนเฒ่าคนแก่ ญาติมิตร ได้แก่

- 1) ขนมลา มีความหมายใช้แทนเสื้อผ้าที่ใช้อุทิศให้เปรตชนหรือบางท่านเชื่อว่า เส้นของ ลาลึก ๆ ทำให้เปรตกินได้ เพราะเชื่อว่าเปรตมีปากเท่ารูเข็ม ขนมลา มี 2 ชนิดคือ ลาชัดกับลาออยมัน
- 2) ขนมพองหรือข้าวพอง มีความหมายใช้แทนเป็นเครื่องประดับมีสีสันทสวยงาม

3) ขนมเป๋หรือขนมเจาะรู มีความหมายใช้แทนเงินทองเพราะมีลักษณะกลมเจาะรู ตรง กลางคล้ายกับเงินสตางค์ที่มีรูตรงกลาง ซึ่งใช้กันในสมัยก่อน

4) ขนมบ้า มีความหมายใช้แทนเงินเหรียญ เพราะลักษณะเป็นแผ่นกลมคล้ายเงินเหรียญ

5) ขนมเทียน มีความหมายใช้แทนหมอน 2 ชนิด คือ ชนิดไม่สอดไส้และชนิดสอดไส้

นอกจากนี้ ยังมีข้าวสาร กะปิ น้ำตาล พริก กระเทียม ปลาเค็ม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตโดยการจัดขนมและสิ่งของอื่น ๆ ใส่สำหรับหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หมรับ” ขนาดเล็กใหญ่ตามฐานะของผู้ทำบุญ

การทำบุญ เมื่อจัดเตรียมข้าวของเรียบร้อยแล้ว ก็จะพาไปรวมที่วัดจัดอาหารถวายพระสงฆ์แล้ว ก็จะนำหมรับมารวมกัน นำสายสิญจน์มาวางรอบสิ่งของต่อไปถึงพระสงฆ์ ในบางแห่งอาจจัดทำขึ้นเป็นร้านเรียกว่า “ร้านเปรต” สร้างให้สูงพอสมควร เพื่อให้ทุกคนนำขนมไปวางได้สะดวก นอกจากนี้ผู้ที่ทำบุญจะนำอัฐิของญาติมิตรมารวมเข้ากับพิธี เพื่อแผ่ส่วนกุศลไปยังเจ้าของอัฐิที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าไม่มีอัฐิก็จะเขียนชื่อในกระดาษรวมลงไปในกรวยบั้งสุกุล ชาวบ้านจะกรวดน้ำอุทิศไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีเก็บสายสิญจน์จากนั้น หนุ่ม สาว เฒ่าแก่ และเด็ก จะเฮโลเข้าไปแย่งขนมที่ตั้งเปรตเอาไว้เป็นที่สนุกสนานโดยเฉพาะพวกเด็ก ๆ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ นั้น เชื่อว่าการกินอาหารและขนมที่ใช้ในพิธีบูชาหรือเซ่นไหว้ ปู ยา ตา ยาย เสร็จแล้วนั้นจะได้กุศลแรงเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวอย่างยิ่งและยังเชื่ออีกต่อไปว่า หากขนมเหล่านี้โดยเฉพาะขนมเทียนถ้านำไปติดตามต้นไม้ เช่น มะม่วง ชมพู เป็นต้น จะให้ผลดี เพื่อความสนุกสนานบางแห่งอาจจะทำร้านเปรตให้สูง โดยใช้ไม้หลาชะโอน (หลาโอน) หรือไม้หมากทำเป็นเสาเพียงเสาเดียว ชูดมผิวจนเลื่อนแล้วทาด้วยน้ำมันมะพร้าวหรือใส่ภาชนะแขวนไว้ข้างบนให้น้ำมันหยดยลงมา คนที่ป็นหรือปรับขึ้นไปจะแข่งขันกันขึ้นไปแย่งขนมก็ได้ด้วยความยากลำบากอาจจะมีพลัดตกลงมาเป็นที่สนุกสนาน ในการนี้ชาวบ้านที่มีฐานะดีอาจจะให้ทานแก่คนที่ร่วมทำบุญ โดยเฉพาะเด็ก ๆ โดยการโยยทาน หรือเรียกว่า “หวานกัมพฤษ์” ชาวปักข์ได้เรียกว่า “หวานกำพริก” คือ การเอาสตางค์หรือเงินเหรียญโยนขึ้นไปในอากาศแล้วให้คนแย่งชิงกัน

นอกจากจะทำพิธีในวัดแล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่า เปรตบางจำพวกมีบาปหนาเข้าวัดไม่ได้ จึงนำขนมและข้าวของอีกส่วนหนึ่ง ไปตั้งเปรตกันนอกวัดอีกครั้งหนึ่ง คนเฒ่าคนแก่ก็กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชนเสร็จแล้วจะมีการแย่งชิงขนมกันอีก จึงเรียกประเพณีนี้ว่า “ชิงเปรต”

ประเพณีทำบุญเดือน 10 หรือประเพณีชิงเปรตนี้ ชาวกรุงเทพฯ ปฏิบัติมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่ยังคงปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้ ประชาชนที่ไปทำงานที่อื่นเมื่อถึงกำหนดทำบุญเดือน 10 ทุกคน จะกลับมาร่วมทำพิธีที่บ้าน เป็นการส่งเสริมความผูกพันระหว่างครอบครัวและญาติพี่น้อง และยังเป็นกรรำลึกถึงบุญคุณของบุพการีแม้จะล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวที ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ในสังคมสืบไป

6) ประเพณีลากพระหรือประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน ประเพณีลากพระในสมัยก่อนนับว่าเป็นประเพณีใหญ่ทั้งชาวบ้านและชาววัด คือ ชาวบ้านต้องเตรียมเนื้อเตรียมตัว เตรียมข้าวเหนียวทำต้ม เตรียมที่จะช่วยเหลือวัดตามที่ทางวัดต้องการ และทางวัดก็ต้องเตรียมจัดทำเรือพระสำหรับให้ชาวบ้านทำพิธีชักลาก เตรียมการโฆษณาให้ชาวบ้านทราบโดยการตีโพนประโคมทั้งกลางวันและกลางคืน ประเพณีลากพระนี้นับว่าเป็นโอกาสที่สำคัญหนุ่ม ๆ สาว ๆ มีเวลาพบปะวิสาสะกัน แต่งกายประกวดประชันกัน ทำให้รู้สึก ตื่นตาตื่นใจเป็นพิเศษ ก่อนการลากพระ 4-5 วัน หนุ่มสาวจะต้องเตรียมจัดหาเสื้อผ้าใหม่สำหรับแต่งตัวในวันลากพระ

ประวัติเดิมเกี่ยวกับการลากพระนี้ เล่ากันว่าเวลาเช้าพรรษา หรือเรียกว่า พรรษากาลนั้น คือตั้งแต่เดือน 8 แรม 1 ค่ำ จนถึงเดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ รวมเวลา 3 เดือน เป็นเวลาที่พระพุทธเจ้าขึ้นไป

โปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเมื่อถึงเดือน 11 แรม 1 ค่ำ เป็นเวลาที่พระพุทธรองค์เสด็จลงสู่มนุษยโลก ประชาชนพลเมืองที่ทราบข่าวต่างก็พากันไปเฝ้าต้อนรับ ด้วยความยินดีและทำการสักการบูชาพระพุทธรองค์นำพระพุทธรองค์ไปสู่ที่ประทับ ในการนำเสด็จพระพุทธรองค์ไปสู่ที่ประทับนั้น ได้จัดทำบุษบกสำหรับพระภิกษุเจ้าประทับ และนำขบวนแห่กันกลายเป็นประเพณีลากพระมาจนบัดนี้

ในการที่ประชาชนพลเมืองไปทำการต้อนรับพระพุทธรองค์นั้นต่างก็เตรียมภัตตาหารไปถวายด้วย และเนื่องจากประชาชนแห่กันไปมาก จึงเป็นเหตุให้ผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายไม่อาจนำภัตตาหารที่เตรียมไปถวายนั้นถวายถึงพระพุทธรองค์อย่างทั่วถึง ดังนั้น ประชาชนที่อยู่ห่างออกไปจึงนำอาหารของตนห่อด้วยใบไม้ แล้วส่งต่อกันไปถวาย ส่วนคนที่อยู่ห่างออกไปมาก ๆ ก็ป้อนอาหารที่ห่อด้วยใบไม้แล้วไปถวาย การนำอาหารมาห่อด้วยใบไม้เลยกลายเป็นการห่อข้าวต้มด้วยใบกะพ้อที่เรียกกันว่า “ต้ม” และอาหารที่ปาเข้าไปก็กลายเป็น “การชดต้ม” สืบต่อมาด้วย

การเตรียมลากพระ วัดที่จะทำการลากพระจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าโดย

1) การตีโพนประโคมพระ ก่อนวันลากพระประมาณไม่น้อยกว่า 7 วัน จะมีการประโคมด้วย “การตีตะโพน” หรือ “โพน” หรือเรียกว่า “คุมโพน” ตามที่นิยมเรียกกันทางภาคใต้มี 2 ใบ ตีสลับกัน จะมีการประโคมทั้งกลางวันกลางคืน อันเป็นการเตือนให้ชาวบ้านทราบว่า ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ที่จะถึงนี้ จะมีการลากพระเพื่อให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวจัดหาสิ่งของในการลากพระไว้ให้พร้อม

2) การทำเรือพระ ก่อนหน้าจะมีการลากพระ 2-3 วัน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้วัดจะไปช่วยพระสามเณร เตรียมการทำบุษบกหรือเรียกกันว่า “เรือพระ” เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปให้เสร็จทันในวันลากพระ แต่ถ้าวัดใดจะต้องมีการเตรียมการมากเพราะขาดอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ต้องมีการเตรียมล่วงหน้ามากขึ้นตามแต่ความจำเป็น การทำบุษบกเรือพระนี้ “ลากพระเรือ” วัดที่จะทำการลากพระทางบกก็ประกอบบุษบกบนโคลน ซึ่งเรียกว่า “นาค” เพื่อทำการลากพระพื้นดิน หรือเรียกว่า “ลากพระบก”

2.1) การลากพระบก ผู้เตรียมจะต้องจัดทำบุษบกสำหรับประดิษฐานบนร้านม้า ซึ่งวางอยู่บนไม้สี่เหลี่ยมสองท่อนที่วางขนานกัน เรียกว่า “นาค” หรือ “หัวเรือ” ทางด้านหน้าของหัวเรือเรียกว่า “หัวนาค” ด้านหลังเรียกว่า “หางนาค” แผงที่กั้นทั้งสองด้านของร้านม้าเรียกว่า “ฝาผนัง”

อุปกรณ์สำหรับประกอบเรือพระทั้งหมดนั้น จะต้องเตรียมไว้ประจำสำหรับวัดเมื่อต้องการนำมาประกอบเมื่อใดก็ประกอบได้สะดวก เมื่อขึ้นไต่ซำรูดก็ต้องทำการซ่อมแซมล่วงหน้า หัวนาคหรือ หัวเรือ และหางนาคนั้น ทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปลวดลายเป็นรูปพญานาค 2 ตัว คือ ตัวผู้และตัวเมียอย่างละหัว แล้วมีการทาสี ระบายสี ประดับกระจกสีไว้อย่าง บนตัวพญานาค หรือ หัวเรือนั้น ประกอบเป็นร้านขึ้น (หรือนั่งร้าน) สูงประมาณ 1.5 เมตร เรียกกันว่า “ร้านม้า” บนร้านม้านี้วางบุษบกสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปรอบร้านม้าทั้งสี่ด้าน ใช้ผ้าที่สานด้วยไม้ไผ่มีลวดลายระบายสีตามลักษณะของการสานยกดอกแต่ในปัจจุบันนี้บางวัด ใช้สังกะสีหรือ ไม้กระดานเขียนลวดลายประกอบมาใช้ทำเป็นฝาแทนการสานลวดลายด้วยไม้ไผ่ บุษบกที่ทำเป็นยอดสวยงามเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปนั้น เรียกกันว่า “ยอดนม” บนร้านม้า นอกจากวางบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปแล้ว ยังใช้วางโพน 2 ใบ คนตีโพนประโคมและระฆังนั้นก็นั่งบนร้านม้า ทั้งได้นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นไปยืนบนร้านม้าในเวลาลากพระก็มีและบางที่ “ต้ม” ที่ชาวบ้านนำไปทำบุญซึ่งได้ร้อยไว้เป็นพวงก็นำไปแขวนไว้หรือวางไว้บนร้านม้าด้วย

โดยรอบ รันน้ำนี้มีการปักธงสามเหลี่ยมด้วยฝ้ายยาวประมาณ 2-3 เมตร ด้านละ 3 ธง ที่หัวเรือคือ ด้านหน้าของเรือพระมีเชือกขนาดใหญ่วัดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร (ขนาดพอกำรอบ) ยาวประมาณ 20 – 30 เมตร เพื่อใช้ในการลากพระข้างละ 1 เส้น เชือกนี้ใช้เชือกมะนิลาหรือเชือกไยมะพร้าว หรือหวายขนาดโตทั้งเส้น โดยไม่ต้องควั่น (หวายแดง หรือชาวบ้านบางแห่งเรียกว่า “หวายคำพวน”)

2.2) การลากพระเรือหรือลากพระทางน้ำ ใช้บุษบกสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป ในลำเรือเรียกกันว่า “เรือพระ” เครื่องประโคมก็นำไปในเรือลำนั้น เมื่อตกแต่งบุษบกเสร็จแล้วใช้เชือกผูกที่หัวเรือไปต่อกับเรือลำอื่น ๆ เพื่อทำการลากพระต่อไป การตกแต่งเรือพระ สำหรับลากทางเรือนี้ ไม่สู้จะยุ่งยากเท่ากับการ ตกแต่งเรือพระสำหรับลากทางบกเพราะเพียงแต่หาเรือสำหรับประดิษฐานบุษบกได้สะดวกก็พอแล้ว ไม่ต้องทำรันน้ำอย่างเรือพระบก

การลากพระ ใช้เชือกที่ผูกไว้สำหรับลาก 2 เส้น ข้างหน้าเรือพระเป็นที่ให้ผู้ที่ไปทำการลากพระทั้งหนุ่มสาวเข้ายืนประจำเชือก แล้วทำการลากพระไปยังที่หมายซึ่งได้กำหนดไว้ ซึ่งโดยปกติแล้วสถานที่จะลากพระไปทำการสมโภชนั้น ต้องไม่ห่างไกลเกินไปนัก โดยประมาณว่า นับตั้งแต่พระฉันท์จันทน์ (ฉันอาหารเช้า) แล้ว จะทำการลากเรือพระไปถึงให้ทันถวายภัตตาหารเพลพอดี ผู้คนที่ไปลากพระนั้นมีทั้งหนุ่มสาว และผู้ใหญ่ต่างส่งเสียงไชโยโห่ร้องกันตลอดทาง โดยมีคนคุมขบวนเป็นผู้ถือธงคอยโบกให้สัญญาณเพื่อความพร้อมเพรียง บางแห่งที่ทางสะดวก ผู้ลาก บางพวกก็ลากแย่งทางกัน ทำความสนุกสนานให้แก่ขบวนลากพระมากขึ้น ส่วนคนตีโพนประโคมก็ตีประโคมไปตลอดทาง (ไม่ใช่เครื่องขยายเสียง) ถ้าต้องการให้ผู้ลากทำการลากให้เร็วก็ตีโพนประโคมให้ถี่เข้า เมื่อได้ลากเรือพระไปถึงที่หมายและถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์แล้ว ก็รวมกันลากพระกลับวัดของตนต่อไป

ประเพณีลากพระนี้ นอกจากจะลากในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 แล้ว ยังมีการลากพระในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 หรือในโอกาสอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือในการทำถนนหนทางก็มี เช่น ถ้าจะทำถนนไปที่ใดก็กำหนดจะลากพระไปที่นั่น อันเป็นการเร่งให้การสร้างถนนหนทางเสร็จเร็วขึ้น

6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือว่าเป็นปลายทางของการเรียนรู้ของผู้เรียนว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านการศึกษาเพียงใด ได้มีนักวิชาการหลายท่านสรุปได้ดังนี้

Good (1973: 7) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ คือการทำให้สำเร็จ (Accomplishment) หรือประสิทธิภาพทางการกระทำที่กำหนดให้ หรือในด้านความรู้ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การซึ่งความรู้ (Knowledge Attained) การพัฒนาทักษะในการเรียน ซึ่งอาจจะพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้ คะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง

น้ำทิพย์ ท่วมเพชร (2548: 37) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถและทักษะที่ได้รับและพัฒนาจากการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ โดยอาศัยเครื่องมือในการวัดผล เพื่อให้รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ และทักษะมากเพียงใด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพทางสมอง เช่น ระดับสติปัญญา การคิด การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก เป็นต้น

วรรณภาพ จันทเรนทร์ (2550: 15) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ คุณลักษณะ รวมถึงความรู้หรือทักษะของบุคคลอันเกิดจากการเรียนรู้ โดยการแสดงออกซึ่งความสำเร็จของบุคคล ในการเข้าถึงความรู้ใด ๆ นั้น สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทั่วไป

โดยสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และประสิทธิภาพของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกอบรมหรือการได้รับสั่งสอนเพื่อให้ผู้เรียน มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมมากน้อยเพียงใด

6.2 แนวทางในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ครู กำหนด ซึ่ง บลูมและคณะ (Bloom et.a, 1976: 11) ได้จัดกลุ่มวัตถุประสงค์ของการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) เป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ ความคิด การนำความรู้ไปประยุกต์

2) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) เป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับด้านความรู้สึกละ ทัศนคติ

3) ด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor domain) เป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะในการใช้ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การประสานงานของการใช้วัยวะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน การตรวจระดับ ความรู้ความสามารถหรือความสัมฤทธิ์ผล (Level of accomplishment) ของบุคคลว่าได้เกิดการเรียนรู้ มากน้อยเพียงใด สามารถวัดได้ 2 แนวทางตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน คือ การวัดด้านการปฏิบัติ และการวัดด้านเนื้อหา

Bloom's Taxonomy กล่าวถึง การจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ บลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยในแต่ละด้านจะมีการจำแนกระดับ ความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน นอกจากนี้ยังนำเสนอระดับความสามารถที่มีการปรับปรุง ใหม่ตามแนวคิดของ Anderson and Krathwohl (2001) เป็นการจำ (Remembering) การเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินผล (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ด้านจิตพิสัย จำแนกเป็น การรับรู้, การตอบสนอง, การสร้างค่านิยม, การจัดระบบ และการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม ด้านทักษะพิสัย จำแนกเป็นทักษะการเคลื่อนไหว ของร่างกาย, ทักษะการเคลื่อนไหวของอวัยวะสองส่วนหรือมากกว่าพร้อม ๆ กัน, ทักษะการสื่อสารโดยใช้ ท่าทาง และทักษะการแสดงพฤติกรรมทางการพูด โดย บลูม ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ

1) ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด

2) ความเข้าใจ (Comprehend)

3) การประยุกต์ (Application)

4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้

5) การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่

6) การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

ทฤษฎีการเรียนรู้ เบนจามิน บลูม และคณะ (Bloom et al, 1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1.1) ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกถึงนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบดังเทปบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้ เมื่อต้องการ

1.2) ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อและสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่น ๆ

1.3) การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้

1.4) การวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

1.5) การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานชิ้นใหม่ หรือ อาจจะเกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่

1.6) การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคาหรือสรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

2) จิตพิสัย (Affective Domain) (พฤติกรรมด้านจิตใจ) ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลาจะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัยจะประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

2.1) การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้า นั่นก็คืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2.2) การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

2.3) การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

2.4) การจัดระบบ สร้างแนวคิดจัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

2.5) บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่จะต้องตั้งตามพฤติกรรมด้านนี้จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรรั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ชั้น ดังนี้

3.1) การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.2) กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามคำแนะนำ

3.3) การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.4) การกระทำอย่างต่อเนื่อง หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่างยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.5) การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่อง จนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วองไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom, 1976 ; อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535: 115-117) บลูม ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียนไว้ดังนี้

1) พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขา ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน ถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน

2) คุณลักษณะของแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียน และคุณภาพของการสอน เป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือพิชยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ ซึ่งในการวัดผลสัมฤทธิ์ของหน่วยการเรียนรู้ ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ 4 ระดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้และการวิเคราะห์

6.3 เครื่องมือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ในการวัดผลจะให้ได้สิ่งที่ต้องการวัดจะต้องมีเครื่องมือที่ดีมีคุณภาพ สิ่งที่ต้องการวัดนั้น เครื่องมือบางอย่างวัดได้บางอย่างวัดไม่ได้ เครื่องมือวัดแบบต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 21-26)

- 1) แบบทดสอบ เป็นชุดของคำถามที่สร้างขึ้นมาอย่างมีระบบ
- 2) การสังเกต เป็นการเฝ้ามองดูพฤติกรรมของสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย ส่วนใหญ่ใช้ตาเป็นเครื่องมือในการสังเกตการมองเห็น
- 3) การสัมภาษณ์ ใช้กรณีใช้แบบทดสอบหรือการสังเกตแล้วไม่สามารถวัดได้
- 4) แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือวัดผล มีลักษณะการเก็บข้อมูลคล้ายแบบทดสอบ ต่างจากแบบทดสอบตรงที่การแสดงความคิดเห็นนั้นไม่มีถูกหรือผิด
- 5) การจัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) เป็นเครื่องมือวัดและประเมินสถานการณ์หรือคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเลขโดยตรงได้ แต่เป็นการจัดอันดับของสิ่งของต่าง ๆ ตามลักษณะของคุณภาพว่ามีมากน้อยเพียงใด

6.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 146) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า เป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับให้นักเรียนปฏิบัติจริง ซึ่งแบ่งแบบทดสอบประเภทนี้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียน เป็นการทดสอบว่านักเรียนมีความรู้มากแค่ไหนจนบกพร่องในส่วนใดจะได้สอนซ่อมเสริม หรือเป็นการวัดเพื่อดูความพร้อมที่จะเรียนในเนื้อหาใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของครู

2) แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา หรือจากครูที่สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองหาคุณภาพหลายครั้ง จนมีคุณภาพดีจึงสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้น สามารถใช้หลักและเปรียบเทียบผลเพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้ แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบบอกถึงวิธีการ และยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วยทั้งแบบทดสอบของครูและแบบทดสอบมาตรฐาน จะมีวิธีการในการสร้างข้อคำถามที่เหมือนกัน เป็นคำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้านดังนี้

- 2.1) วัดด้านการนำไปใช้
- 2.2) วัดด้านการวิเคราะห์
- 2.3) วัดด้านการสังเคราะห์
- 2.4) วัดด้านการประเมินค่า

สมนึก ภัททิยธนี (2546: 78-82) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึง แบบทดสอบวัดสมรรถภาพทางสมองต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือแบบทดสอบที่ครูสร้างกับแบบทดสอบมาตรฐาน แต่เนื่องจากครูต้องทำหน้าที่วัดผลนักเรียน คือเขียนข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ตนได้สอน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับแบบทดสอบที่ครูสร้างและมีหลายแบบแต่ที่นิยมใช้ มี 6 แบบดังนี้

1) ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง (Subjective or essay Test) ลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถาม แล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรี เขียนบรรยายตามความรู้ และข้อคิดเห็นแต่ละคน

2) ข้อสอบแบบกาถูก-ผิด (True-false Test) ลักษณะทั่วไป ถือได้ว่าข้อสอบแบบกาถูก-ผิด คือข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี 2 ตัวเลือก แต่ตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงกันข้าม เช่น ถูก-ผิด ใช่-ไม่ใช่ จริง-ไม่จริง เหมือนกัน-ต่างกัน เป็นต้น

3) ข้อสอบแบบเติมคำ (Completion Test) ลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ให้ผู้ตอบเติมคำ หรือประโยค หรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ นั้น เพื่อให้มีใจความสมบูรณ์และถูกต้อง

4) ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ (Short Answer Test) ลักษณะทั่วไป ข้อสอบประเภทนี้คล้ายกับข้อสอบแบบเติมคำ แต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้นๆ เขียนเป็นประโยคคำถามสมบูรณ์ (ข้อสอบเติมคำเป็นประโยคที่ยังไม่สมบูรณ์) แล้วให้ผู้ตอบเป็นคนเขียนตอบ คำตอบที่ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

5) ข้อสอบแบบจับคู่ (Matching Test) ลักษณะทั่วไป เป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่ง โดยมีคำหรือข้อความแยกจากกันเป็น 2 ชุด แล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่า แต่ละข้อความในชุดหนึ่ง (ตัวยืน) จะคู่กับคำหรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง (ตัวเลือก) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนดไว้

6) ข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Test) ลักษณะทั่วไป ข้อสอบแบบเลือกตอบนี้จะประกอบด้วย 2 ตอน ตอนนำหรือคำถาม (Stem) กับตอนเลือก (Choice) ในตอนเลือกนี้จะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ปกติจะมีคำถามที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณาแล้วหาตัวเลือกที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงตัวเลือกเดียวจากตัวเลือกอื่นๆ และคำถาม

แบบเลือกตอบที่ตีนิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกัน ดูเฝิน ๆ จะเห็นว่าทุกตัวเลือกถูกหมด แต่ความจริงมีน้ำหนักถูกมากน้อยต่างกัน

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบโดยครูหรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาสร้างขึ้นมา เพื่อวัดความรู้ ทักษะ ความสามารถที่ได้จากการเรียนรู้เนื้อหาสาระของวิชาที่ได้เรียนผ่านมาแล้ว การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กงหราบ้านเรา ใช้การวัด 4 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้และการวิเคราะห์ ในการสร้างแบบทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัย แบบ 4 ตัวเลือก เมื่อตอบถูกได้ 1 คะแนนและตอบผิดไม่มีคะแนน

7. การสร้างแบบทดสอบ

7.1 ความหมายของแบบทดสอบ

นักการศึกษาให้ความหมายของแบบทดสอบไว้ ดังนี้
แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดผลการเรียนรู้ด้านเนื้อหาวิชาและทักษะต่าง ๆ ของแต่ละสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาทั้งหลายที่ได้จัดสอนในระดับชั้นเรียนต่าง ๆ ของแต่ละโรงเรียน ลักษณะของแบบทดสอบมีทั้งที่เป็นข้อเขียนและที่เป็นภาคปฏิบัติ

สมนีก ภัททิยธนี (2546: 73) กล่าวว่า เป็นแบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว

สรุปได้ว่า แบบทดสอบ เป็นแบบทดสอบที่วัดผลการเรียนรู้วัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ที่แต่ละคนได้ศึกษามาแล้วโดยประเมินความรู้ด้านวิชาการเป็นหลัก

7.2 ประเภทของแบบทดสอบ

ประเภทของแบบทดสอบ สมนีก ภัททิยธนี (2546 : 73-96) ได้จำแนกชนิดของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออกเป็นแบบต่างๆ ดังนี้

- 1) ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง (Subjective or Essay Test)
- 2) ข้อสอบแบบกาถูก-ผิด (True - false Test)
- 3) ข้อสอบแบบเติมคำ (Completion Test)
- 4) ข้อสอบแบบตอบสั้น (Short Answer Test)
- 5) ข้อสอบแบบจับคู่ (Matching Test)
- 6) ข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Test)

7.3 การสร้างแบบทดสอบ

สมนีก ภัททิยธนี (2546: 155-184) กล่าวว่า โดยทั่วไปเมื่อจะสร้างแบบทดสอบมีลำดับขั้นตอน 7 ตอน ดังนี้

1) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นจุดประสงค์ที่บ่งบอกถึงพฤติกรรม เพื่อให้ทราบว่านักเรียนสามารถทำอะไรได้บ้างซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้โดยเครื่องมือวัดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนประกอบของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือพฤติกรรมที่คาดหวังบ่งบอกถึงพฤติกรรมของนักเรียนว่าหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาแล้วสามารถ

กระทำหรือแสดงออกอย่างไร ส่วนที่ 2 คือสถานการณ์หรือเงื่อนไขหมายถึง สภาพการณ์ที่จัดหรือกำหนดให้แก่ักเรียนเพื่อหวังว่านักเรียนจะแสดงพฤติกรรมที่คาดหวังได้ส่วนที่ 3 เกณฑ์ หมายถึง ข้อความที่กำหนดระดับความสามารถขั้นต่ำสุดว่านักเรียนจะปฏิบัติได้ระดับใดเป็นอย่างน้อย

2) การเตรียมการสอน หมายถึง การทำโครงการสอนและแผนการสอนโดยทำโครงการสอนจากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรสถานศึกษา

3) การวิเคราะห์หลักสูตร โดยพิจารณาจุดมุ่งหมายประจำบทที่อยู่ในโครงการสอนหรืออยู่ในคู่มือครู นำข้อมูลด้านพุทธิพิสัยมาพิจารณารายละเอียดว่าหากจะเขียนข้อสอบแต่ละบทควรจะเน้นพฤติกรรมด้านใดบ้างมากน้อยเพียงใด กำหนดข้อสอบที่ต้องการใช้จริงก็ข้อและจะเขียนข้อสอบไว้เพื่อเลือกจำนวนกี่ข้อ ซึ่งควรมีเนื้อไว้ประมาณ 20%-50% จัดอันดับความสำคัญของเรื่องว่าเรื่องใดสำคัญที่สุดและรองลงมาตามอันดับ พฤติกรรมใดสำคัญมากควรมีข้อสอบมากรวมจำนวนข้อสอบแต่ละพฤติกรรมทำการเขียนข้อสอบให้เป็นไปตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรด้านพุทธิพิสัย

4) เขียนข้อสอบโดยเขียนตามแผนที่ได้จัดทำไว้โดยคำนึงถึงประเภทของแบบทดสอบหลักในการสร้างแบบทดสอบ

5) การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบ หลังจากเขียนข้อสอบเสร็จแล้วควรตรวจสอบความเรียบร้อยอีกครั้งหรือให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เมื่อพิมพ์ข้อสอบแล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 1 ห้องเรียน หรือ 40 คนขึ้นไป ขณะทำการสอบควรสังเกตพฤติกรรมการทำข้อสอบของนักเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

6) การประเมินผลการเรียนทั่วไป เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการเรียนการสอน แบ่งเป็น 3 ระยะคือ การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลหลังเรียน เพื่อสรุปความรู้ความสามารถของนักเรียนโดยการตัดสินผลการเรียนเพื่อดูผลการเรียนโดยสรุปว่าเป็นอย่างไรหรือนักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากน้อยเพียงใด

7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แบ่งการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ การประเมินระดับชั้นเรียน การประเมินระดับสถานศึกษาและการประเมินระดับชาติ การประเมินในระดับสถานศึกษาครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนและประเมิน สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยนำผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ไปใช้สำหรับการตัดสินผลการเรียนเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนตามระเบียบการวัดผลการศึกษาในระดับโรงเรียนกำหนดว่าเกณฑ์การจบช่วงชั้นของโรงเรียนจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

7.1) ต้องได้รับผลการประเมินแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า ระดับ 1

7.2) ต้องได้รับผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระดับ ผ่าน

7.3) ต้องได้รับผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระดับ ผ่าน

7.4) ต้องได้รับผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ระดับ ผ่าน

คำอธิบายระบบรายงานผลการเรียนของโรงเรียน โรงเรียนนำผลการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระมาให้ระดับผลการเรียน ดังนี้

คะแนน 80 - 100 ได้ระดับผลการเรียน 4 หมายถึง ผลการเรียนดีเยี่ยม

คะแนน 75 - 79 ได้ระดับผลการเรียน 3.5 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก

คะแนน 70 - 74	ได้ระดับผลการเรียน 3	หมายถึง ผลการเรียนดี
คะแนน 65 - 69	ได้ระดับผลการเรียน 2.5	หมายถึง ผลการเรียนค่อนข้างดี
คะแนน 60 - 64	ได้ระดับผลการเรียน 2	หมายถึง ผลการเรียนน่าพอใจ
คะแนน 55 - 59	ได้ระดับผลการเรียน 1.5	หมายถึง ผลการเรียนพอใช้
คะแนน 50 - 54	ได้ระดับผลการเรียน 1	หมายถึง ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
คะแนน 0 - 49	ได้ระดับผลการเรียน 0	หมายถึง ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์

7.4 หลักในการเขียนแบบทดสอบแบบเลือกตอบ

การเขียนข้อสอบ แบบเลือกตอบ มีหลักในการเขียนตามขั้นตอนดังนี้

- 1) เขียนคำนำให้เป็นประโยคคำถามสมบูรณ์
- 2) เน้นเรื่องที่จะถามให้ชัดเจนตรงจุดไม่คลุมเครือ
- 3) ควรถามในเรื่องที่มีคุณค่าต่อการวัดหรือถามในสิ่งที่ตั้งถามเป็นประโยชน์
- 4) หลีกเลี่ยงคำถามปฏิเสธ
- 5) อย่าใช้คำฟุ่มเฟือยสิ่งใดที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นเงื่อนไขในการคิดไม่ต้องเขียนไว้ใน

คำถาม

- 6) เขียนตัวเลือกให้เป็นเอกพจน์ตัวเลือกทุกตัวให้เป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมี

ทิศทางเดียวกัน

7) ควรเรียงลำดับตัวเลขตัวเลือกต่างๆนิยมเรียงจากน้อยไปหามาก กรณีตัวเลือกเป็นข้อความทั่ว ๆ ไป ควรเรียงจากข้อความสั้น ๆ ไป ตามลำดับจนถึงข้อความที่ยาวที่สุดหรืออาจเรียงย้อนกลับกันก็ได้

8) ใช้ตัวเลือกปลายเปิดและปลายปิดให้เหมาะสม ควรคำนึงถึง ถ้าใช้เป็นตัวถูกในบางข้อ ต้องใช้เป็นตัวลงในบางข้อด้วย ใช้ตัวเลือกปลายเปิดหรือปลายปิดในกรณีที่ตัวลงหายากหรือหากเขียนก็ไม่มีคุณค่าไม่มีน้ำหนัก ใช้ในกรณีที่ต้องการให้ข้อสอบข้อนั้นมีความยากหรือง่ายกว่าปกติ ในบางเรื่องคำตอบถูกหรือความรู้ที่นักเรียนจะได้รับมีหลายข้อหลายประเด็นจึงต้องใช้ตัวเลือกประเภทนี้ โดยเฉพาะแบบปลายเปิดซึ่งเป็นการฝึกความละเอียดถี่ถ้วนให้กับนักเรียนไปพร้อมกับการเขียนข้อสอบทุกครั้งควรมีตัวเลือกปลายเปิดและปลายปิดรวมกัน

- 9) ข้อเดียวต้องมีคำตอบเดียวต้องเขียนตัวลงให้รัดกุมไม่ให้เกิดปัญหาสองแง่สามง่าม

10) เขียนทั้งตัวถูกและตัวผิดให้ถูกหรือผิดตามหลักวิชาจะนำความเชื่อเรื่องโชครางหรือประเพณีท้องถิ่นมาอ้างไม่ได้

11) เขียนตัวเลือกให้อิสระจากกัน อย่าให้ตัวเลือกตัวใดตัวหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนประกอบของตัวเลือกอื่น

12) ควรมีตัวเลือก 4-5 ตัวเลือกที่นิยมใช้หากเป็นข้อสอบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ควรใช้ 3 ตัวเลือก ระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 ควรใช้ 4 ตัวเลือกอย่าแนะนำคำตอบ คำถามข้อหลัง ๆ ไม่แนะนำคำตอบข้อแรก หรือถามเรื่องที่นักเรียนคล่องปากอยู่แล้วหรือเขียนตัวถูกหรือตัวลง ซึ่งถูกหรือผิดเด่นชัดเกินไป การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ หลังจากเขียนข้อสอบต้นฉบับเสร็จแล้ว ควรตรวจสอบความเรียบร้อยอีกครั้งหนึ่งหรือให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาปรับปรุงแก้ไข นำไปทดลองโดยเลือกนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งห้องเรียนหรือ 40 คนขึ้นไป ทำการทดลองใช้แบบทดสอบ

สังเกตพฤติกรรมการทำข้อสอบนำข้อมูลต่างๆไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป เมื่อสอบเสร็จควรรีบตรวจสอบและเตรียมพิจารณาคุณภาพของแบบทดสอบต่อไป

8. ความพึงพอใจ

8.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานที่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจหรือความต้องการของแต่ละบุคคลในแนวทางที่เขาประสงค์ สอดคล้องกับนักวิชาการ ดังนี้

สุภลักษณ์ ชัยอนันต์ (2540: 17) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวที่รู้สึกเป็นสุขหรือยินดีที่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไปหรือสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดความไม่สมดุล ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคลซึ่งมีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมใด ๆ นั้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 775) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจพฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์คือความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียดหรือ ความกระวนกระวาย หรือภาวะไม่ได้ดุลยภาพในร่างกาย ซึ่งเมื่อมนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว ได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ

อุทัยพรรณ สุดใจ (2545: 7) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาจจะเป็นไปในเชิงประเมินค่าว่าความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ

อรรถพร หาญวานิช (2546: 29) ได้สรุปว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติหรือระดับความพึงพอใจของบุคคลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมนั้นๆ โดยเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ ระดับของความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้

สายจิตร์ เหมทานนท์ (2546: 14) ได้สรุปว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ

Good (1973: 161) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ อาจหมายถึงสภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจ และเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ผลที่เกิดจากความรู้สึก ทัศนคติ ที่มีต่อกิจกรรมที่เข้าร่วมปฏิบัติว่ามีมากน้อยเพียงใด ว่ามีความพึงพอใจในการปฏิบัติกิจกรรมดี หรือไม่ดี

8.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

นักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีที่อธิบายองค์ประกอบของความพึงพอใจ และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับปัจจัยอื่น ๆ ไว้หลายทฤษฎี ดังนี้

Korman A.K. (1977 ; อ้างถึงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542: 161-162) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1) ทฤษฎีการสนองความต้องการ กลุ่มนี้ถือว่าความพึงพอใจ ในงานเกิดจากความ ต้องการส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนบุคคล

2) ทฤษฎีการอ้างอิงกลุ่ม ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะ ของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเป็นแนวทางในการประเมินผลการทำงาน

สรูรงค์ ไคว้ตระกูล (2545 : 158-162) ได้ศึกษาทฤษฎีการอ้างสาเหตุของวายเนอร์ (Weiner) ซึ่งมีพื้นฐานความคิดว่ามนุษย์เรานั้นจะมีความอยากรู้และเข้าใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดพฤติกรรม เช่น เมื่อครูบอกคะแนนสอบนักเรียน มักจะตั้งคำถามตนเองว่า “ทำไมฉันจึงได้คะแนนต่ำ” ซึ่งจะมา พร้อมการอ้างสาเหตุของการได้คะแนนต่ำ หลักการพื้นฐานของทฤษฎีการอ้างสาเหตุ

1) คนทุกคนต้องการทราบสาเหตุพฤติกรรมของผู้อื่นโดยเฉพาะกรณีที่เกิดพฤติกรรมนั้น สำคัญต่อตน

2) การอ้างสาเหตุ ไม่ได้เป็นการสุ่ม แต่มีเหตุผล

3) สาเหตุที่แต่ละคนอ้าง มีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละคนวายเนอร์ ได้แบ่งการอ้าง สาเหตุพฤติกรรมเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของงาน ออกเป็น 4 ประเภท คือ ความสามารถ ความพยายาม ความยากง่ายของงานและโชค

สรูรงค์ ไคว้ตระกูล (2545: 158-162) ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow) พบว่าได้แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็น 5 ประเภท คือ

1) ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการ เบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่ อาศัย และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกาย จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อ ความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

2) ความต้องการความมั่นคง ปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) เป็นความรู้สึกที่ ต้องการความมั่นคง ปลอดภัย ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่น

3) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs) เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตร และความรักจากเพื่อน

4) ความต้องการที่จะรู้สึกว่ามีค่า (Esteem Needs) เป็นความต้องการอยากเด่น ในสังคม

5) ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน (Needs for self actualization) เป็นความต้องการระดับสูงของมนุษย์ ส่วนมากเป็นการนึกอยากจะเป็น อยากจะได้ ตามความคิดของตนเอง แต่ไม่สามารถแสวงหาได้

8.3 การวัดความพึงพอใจ

ในการวัดความพึงพอใจนั้น บุญเรือง ขจรศิลป์ (2529: 56) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ทักษะคติหรือเจตคติเป็นนามธรรมเป็นการแสดงออกค่อนข้างซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัด

ทัศนคติได้โดยตรง แต่เราสามารถที่จะวัดทัศนคติได้โดยอ้อม โดยวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นแทน ฉะนั้น การวัดความพึงพอใจก็มีขอบเขตที่จำกัดด้วย อาจมีความคลาดเคลื่อนขึ้นถ้าบุคคลเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับความรู้สึกที่จริง ซึ่งความคลาดเคลื่อนเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาของการวัดโดยทั่ว ๆ ไป

ภณิกา ชัยปัญญา (2541: 45) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดความพึงพอใจนั้น สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

- 1) การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าว อาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ
- 2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง
- 3) การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียน และผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัตินั้น ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตอย่างน้อยเพียงใด นั่นคือสิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน งานวิจัยนี้วัดความพึงพอใจโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามแบบ 5 ระดับของลิเคิร์ท มาใช้ในการวิจัย

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้มีนักวิจัยภายในประเทศหลายท่านได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งมีหลายละเอียดดังนี้

9.1 งานวิจัยภายในประเทศ

กัลยา วลีเลิศดี (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักเรียนที่ผ่านการเรียนหลักสูตรนี้สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนมีเจตคติต่อศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็น

เกี่ยวกับหลักสูตรในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้อุปกรณ์ว่ามีความเหมาะสมอยู่ระดับมาก

สนั่น สะอาดถิ่น (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิผลการศึกษาวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสมและความสอดคล้องตามทฤษฎีหลักการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม สามารถนำไปใช้ดำเนินการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ และสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสำหรับใช้ในการอบรมได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรนำมาสอนในโรงเรียนประถมศึกษานั้นเป็นรายการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมวดพิธีกรรม หมวดประเพณีนิยม หมวดบุคคลสำคัญ หมวดสถานที่สำคัญ หมวดเครื่องจัดสาน หมวดเครื่องถักทอ หมวดงานประดิษฐ์ หมวดการถนอมอาหาร หมวดขนม หมวดการประกอบอาหาร หมวดพิธีการ หมวดการเลี้ยงสัตว์หมวดการ ปลูกพืชตามฤดูกาล หมวดอุปกรณ์สีข้าวเปลือก หมวดอุปกรณ์เลี้ยงไหม หมวดอุปกรณ์กรอไหม และฝ้าย หมวดอุปกรณ์ทอผ้า หมวดอุปกรณ์

จิรภา ชูช่วย (2549: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย เกาะเสื่อบ้านเรา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเกาะเสื่อ สำนักงานเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง” จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสื่อบ้านเรา” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเกาะเสื่อ สำนักงานเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง สรุปได้ว่า นักเรียนต้องการเรียนรู้เพื่อให้อ่านออก เขียนได้ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ผู้ปกครอง นักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านเกาะเสื่อต้องการให้จัดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิต สังคม และภูมิหลังของผู้เรียนให้ผู้เรียนสามารถ เชื่อมโยง ความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายและสัมพันธ์กัน รวมทั้งต้องรู้จริง ในสิ่งที่เรียนรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยใช้เนื้อหาองค์ความรู้ชุมชนบ้านเกาะเสื่อ หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสื่อบ้านเรา” มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 สำหรับผลการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ส่วนผลประเมินการใช้หลักสูตร บูรณาการ พบว่า นักเรียนทุกคนพอใจกิจกรรมการเรียนรู้ทุก ชั้น เพราะทำให้รู้จริงเรื่องหมู่บ้านเกาะเสื่อ ชอบการศึกษาในสถานที่จริงและการวาดภาพประกอบข้อความ สามารถนำความรู้ วัฒนธรรม ประเพณี ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีความรู้สึกรักหมู่บ้านของตนเองเพิ่มขึ้น และควรจัดกิจกรรมเช่นนี้อีก ความคิดเห็น ของครูต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสื่อบ้านเรา” อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8

กัญญา ระสานนท์ (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การขยายพันธุ์ยางพารา โดยการติดตา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านโหนด จังหวัดสงขลา” จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การขยายพันธุ์ยางพารา โดยการติดตา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียน บ้านโหนด จังหวัดสงขลา สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการขยายพันธุ์ยางพารา โดยการติดตา มีคุณภาพความเหมาะสมระดับมาก ผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละด้านดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนอยู่ในระดับดีมาก ผลการปฏิบัติงานการติดตายเป็นอยู่ในระดับดีมากและความพึงพอใจของ นักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

แก้วตา สีสุขแก้ว (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ก้นต้งศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอก้นต้ง จังหวัดตรัง จากผลการวิจัยพบว่า 1) จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียน มีความต้องการในการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปในอำเภอก้นต้ง ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดความรักต่อท้องถิ่น 2) การตรวจสอบและหาคุณภาพหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกรายการ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมาก โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.91 ความสามารถในการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 4.43 ความสามารถในการเขียนรายงาน การศึกษาค้นคว้าอยู่ในระดับดีมาก โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.44 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 3.83

กรองจิตร เพชรภาค (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง น้ำส้มควินไม้้มหัตถกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จากผลการวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีความสอดคล้องกันว่า ควรนำความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง สร้างความตระหนัก และให้เห็นคุณค่าประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสำหรับหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง น้ำส้มควินไม้้มหัตถกรรม พบว่าหน่วยการเรียนรู้มีองค์ประกอบสอดคล้องและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ การนำหน่วยการเรียนรู้ไปใช้และประเมินผลการใช้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 74.36$) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 76.65$) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง น้ำส้มควินไม้้มหัตถกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) สูงกว่าเกณฑ์ 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และความตระหนักต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนหลังเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง น้ำส้มควินไม้้มหัตถกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.58$) สูงกว่าเกณฑ์ 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้มีนักวิจัยต่างประเทศหลายท่านได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

Mouton (1989: Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การทดสอบผลจากการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร” เพื่อสำรวจว่ามีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรและผลกระทบของการมีส่วนร่วมของครูต่อการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครูใช้เวลา 6 เดือนเขียนหลักสูตรใหม่และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตร มีผลการสอนที่ดีกว่าครูที่อยู่ในกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวแทนของหลักสูตรและครูไม่มีผลต่อทัศนคติของครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่และกระบวนการปรับปรุงหลักสูตร แต่จำนวนปี ของประสบการณ์ในการเป็นครูระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตร และทัศนคติของครูต่อหลักสูตรมีผลกระทบต่อกระบวนการปรับปรุงหลักสูตรใหม่

Battison (1991: Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บริบทในการพิจารณากรณีศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น” โดยศึกษาโครงการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประจำท้องถิ่น 3 แห่งในรัฐโอไฮโอ เพื่อหาลักษณะของรูปแบบในการตัดสินใจ โดยใช้แนวปฏิบัติของ สแคว็บ (Schwab) ร่วมกับการใช้แนวคิดตามวิธีการของวอล์คเกอร์ (Walker) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า โรงเรียนประจำท้องถิ่นทั้ง 3 แห่ง ที่เลือกศึกษาจะมีครูผู้สอน และผู้บริหารคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร ส่วนครูผู้สอนจัดว่าเป็นตัวแทนที่สำคัญ เพราะครูผู้สอนจะต้องเกี่ยวข้องกับการประชุม พิจารณาปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนในแต่ละครั้งอยู่แล้วตามหลักการปฏิบัติของหน่วยงานการศึกษา ส่วนรูปแบบการเป็นผู้นำของผู้บริหารจะมีอิทธิพล อย่างสูงต่อการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะชี้แนะแนวทาง การทำงานของคณะกรรมการประจำท้องถิ่น

สรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้ปฏิบัติจริง พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษา จะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความภาคภูมิใจในผลงาน ส่งผลให้การจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางในการจัดการศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางในการจัดการศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นควรจะมีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความรักและความภาคภูมิใจ ตลอดจนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและสามารถทำงานร่วมกับท้องถิ่นได้